

Școala Națională de Studii Politice Și Administrative
Departamentul de Relații Internaționale Și Integrare Europeană
Masteratul Politică și Economie Europeană

Disertație

**FRAUDA BANCARĂ, FURTUL MILIARDULUI DIN REPUBLICA
MOLDOVA**

Coordonator științific

Prof. Univ. Dr. Daniel DAIANU

Masterandă

Doinița LAZARENCO

București

2018

Cuprins:

LISTA DE ABREVIERI	5
INTRODUCERE.....	6
CAPITOLUL I. ABORDĂRI TEORETICE CU PRIVIRE LA FRAUDA BANCARĂ	10
I. 1. Aspecte generale despre frauda bancară	10
I. 2. Cele mai mari fraude bancare din istorie	22
CAPITOLUL II. ANALIZA FRAUDEI BANCARE DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	28
II.1 Începutul fraudei bancare din RM.....	28
II.1.1 Actorii implicați	35
II.1.2 Schemele întrebuințate.....	39
II. 2 Rolul Băncii Naționale a Republicii Moldova și a altor Instituții.....	43
CAPITOLUL III. CONSECINȚELE SUPTATE ÎN URMA SESIZĂRII FRAUDEI BANCARE	47
III.1 Efectele fraudei bancare	47
III.1.1 Efectele economice ale furtului bancar	48
III.1.2 Efectele politice ale furtului bancar.....	52
III.2 Reacția actorilor internaționali	55
CONCLUZII.....	59
BIBLIOGRAFIE	62

LISTA DE ABREVIERI

SUA – Statele Unite ale Americii

FBI –Biroul Federal de Investigații al Statelor Unite ale Americii

ATM – Automated Teller Machine – literal „casier automat”

FTP – transferul de fișiere

BNM – Banca Națională a Republicii Moldova

PIB – Produs Intern Brut

BEM – Banca de Economii a Moldovei

BS – Banca Socială

UB – UniBank

HG – Hotărâre de Guvern

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CNA – Consiliul Național Anticorupție

CNPF – Comisia Națională a Pieței Financiare

ANRE – Agenția Națională de Reglementare Energetică

BNS – Biroul Național de Statistică

AA UE-RM – Acordul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova

INTRODUCERE

Frauda este un subiect sensibil pentru băncile preocupate de reputație, competitivitate și profit. Băncile recunosc că este foarte important să colaboreze între ele și cu alte agenții pentru a combate fraudă, însă, pentru moment, nu are loc schimbul de informații și de analize la un nivel semnificativ.

Recunoașterea valorii reale a disciplinei de piață, precum și a necesității protecției deponenților, limitării riscurilor sistemice și prevenirii utilizării băncilor în scopuri suspecte (de ex. spălarea banilor) a durat decenii. Panica în rândurile deponenților, falimentele bancare masive și pierderile enorme pentru economia mondială au convins politicienii și bancherii că, reglementarea și supravegherea bancară este o necesitate stringentă, și nu doar o “direcție de dezvoltare”¹

Însă, oricât de bine gândit ar fi cadrul de reglementare, acesta nu poate “garanta” stabilitatea sistemului bancar, în lipsa unui control adecvat al activității corespunzătoare a regulilor prescrise ale băncilor. De aceea, în orice sistem financiar există o instituție specializată, de obicei banca centrală, care își asumă responsabilitatea de supraveghere.

Frauda bancară este globală, în continuă dezvoltare și extindere.

Motivul alegerii temei date pentru o disertație este unul provocator. Ținând cont de realitățile tot mai evidente din ultimele două decenii, dar și în virtutea deslușirii importanței pe care o are cunoașterea factorilor și a fenomenelor ce influențează securitatea bancară, am decis să analizez aspectul dat și anume să fac un studiu mai aprofundat al fraudei bancare având ca studiu de caz Furtul Miliardului din Republica Moldova.

Am hotărât să abordez acest subiect, ușor sensibil, și datorită evenimentelor petrecute în ultimii ani în sectorul bancar, evenimente ce au pus în discuție tot mai mult conceptul de „fraudă”, într-o mulțime de valențe, deloc ușor de gestionat. Acestea sunt și motivele pentru care am încercat în lucrarea de față să culeg cele mai importante date cu ajutorul cărora să pot demonstra vulnerabilitatea acestui sistem.

Din regret, informațiile și documentele ce țin de acest domeniu, și anume de fraudă bancară, sunt secretizate și securizate, din cauze lesne de înțeles, motiv pentru care nu am reușit să pătrund cât mai profund – așa cum aș fi dorit - în studierea propriu-zise a fraudei. Chiar și așa

¹ CUCU Mariana, Reglementarea și supravegherea bancară în Europa Centrală și de Est : Cazul Republicii Moldova

însă, colectarea materialului empiric neîngrădit de legislație, asociat cu discutarea conceptului de „fraudă” în contextul relațiilor internaționale, ne-a oferit șansa de a realiza o lucrare ce o dorim de referință sub aspectul subiectului analizat, evident, cu amendamentul că acest aspect este extrem de mobil, având capacitatea de a atrage de la o zi la alta noi provocări sub aspectul fraudei bancare, cu atât mai mult cu cât informatizarea deplină a operațiunilor și mecanismelor bancare poate genera „probleme” chiar și peste noapte.

Această lucrare abordează problemele ce determină o instabilitate, insecuritate, atât a sistemului bancar, cât și a întregii economii. Conceptul de fraudă se adresează tuturor nivelurilor de organizare a unei societăți, de la individ, stat și până la sistemul internațional. Pentru a evita fraudă, orice sistem se bazează înainte de toate, pe o stabilitate economică, dar și pe o stabilitate politică. Astfel, putem afirma că un sistem viabil bancar va putea fi clădit doar dacă sunt consolidate aceste două componente. Certitudinea, încrederea și liniștea își au originea nu doar în absența pericolelor, ci chiar în ținerea acestora sub control. Pentru a demonstra importanța acestei teme, în primul rând am încercat să tratez riscurile bancare.

O problemă enormă cu care se confruntă sistemul bancar este fenomenul de spălare a banilor. În acest context, fenomenul spălării banilor, de la apariția sa în versiune modernă, a dobândit un evident caracter internațional. Cei care practică acest mecanism, al spălării banilor, încearcă să împiedice descoperirea acțiunilor ilegale prin ascunderea cât mai adânc a valorilor provenite din astfel de acțiuni, prin diverse mijloace, care să le confere o aparență legală, cu scopul de a putea fi cât mai ușor introduse în circuitul economic, fără a fi descoperite.

Dificultățile de identificare sunt generate de accesarea resurselor și a canalelor legale de către entitățile teroriste, dar și de întrepătrunderea acestora cu cele ilegale.

Instituțiile bancare se confruntă și cu o altă problemă, care de asemenea are un impact negativ asupra activităților și, în special, asupra reputației și credibilității unei bănci, și anume fraudă bancară. Minimizarea și prevenirea acestei amenințări presupune mai mult decât introducerea unor mecanisme de control a fraudei sau a tehnologiei de depistare a fraudei, indiferent de cât de sofisticate și de avansate sunt. Cei care au intenția de a produce fraude sunt în permanență cu un pas înainte și găsesc întotdeauna metodele, dar și momentul pentru a-și implementa planurile.

Și corupția bancară este un fenomen la fel de intens în ceea ce privește desecurizarea sistemului bancar. Acest fenomen antisocial poate pune în pericol buna desfășurare a oricărei

instituții bancare, și nu numai. De-a lungul timpului, numeroși angajați bancari sau chiar persoane din conducere au fost cercetați pentru corupție. Dorința unora de a se îmbogăți prin orice mijloace și cât mai rapid posibil a vulnerabilizat astfel sistemul bancar.

Deschiderea pe piață a instituțiilor bancare, implementarea de noi tehnologii, dar și dereglementarea bancară au condus la creșterea vulnerabilității sectorului bancar. La fel ca și alte fenomene economice, și crizele devin o problemă în momentul în care afectează ordinea economică, socială, politică. Apariția unei crize economice influențează în mod negativ și alte domenii ale vieții. Dacă privim în trecut, toate crizele prin care a trecut omenirea, indiferent de natura lor, a influențat, într-o măsură mai mică sau mai mare, sistemul bancar.

În ultima perioadă, sectorul bancar operează într-un mediu caracterizat de instabilitate și incertitudine, iar pierderile pot genera tulburări severe activităților bancare. Reputația și stabilitatea instituțiilor bancare depind de capacitatea acestora de a face față tulburărilor și provocărilor, fie că sunt de natură infracțională (spălare a banilor, finanțare a terorismului, corupție sau fraudă), fie că este vorba de impactul globalizării sau a crizelor economice. De aici, putem afirma importanța studierii fraudei bancare și a fenomenelor care o poate influența, într-un fel sau altul.²

Procedeele de cercetare științifică folosite pe parcursul scrierii disertației sunt: deducția, inducția, generalizarea, teoria cunoașterii, metoda observării, sistemică, gramaticală, logică, comparată, statistică, analiza și sinteza, metoda structural-funcțională, metoda instituțională, metoda istorică, metoda comparativă, metoda behavioristă, metoda prognozării. Cu ajutorul acestui **suport metodologic** al lucrării, în cadrul expunerii materialului, în scopul simplificării însușirii unor noțiuni și evidențierea unor idei teoretice, care nu au fost supuse analizei până la ora actuală, latura teoretică a fost completată cu unele exemple practice.

Această lucrare este structurată pe 3 capitole, fiecare dintre acestea studiind și punând accent pe vulnerabilitățile sistemului bancar.

Astfel, în primul capitol, intitulat **ABORDĂRI TEORETICE CU PRIVIRE LA FRAUDA BANCARĂ**, tratează aspectele generale cu referire la fraudă bancară și sunt expuse istoria celor mai mari fraude bancare de-a lungul timpului.

² Bențe, Corneliu, *Gestiunea și contabilitatea instituțiilor de credit*, Oradea : Editura Universitatea din Oradea, 2008, p.68.

Capitolul doi este denumit ANALIZA FRAUDEI BANCARE DIN REPUBLICA MOLDOVA. În capitolul dat accentul se fixează pe studiul de caz al fraudei bancare din țara vecină și anume se relatează în detalii despre începutul fraudei, se menționează actorii implicați în furtul miliardului și se arată schemele întrebuintate la fraudă bancară. Un subcapitol aparte, tot aici, îl deține rolul Băncii Naționale a Republicii Moldova și a altor instituții în gestionarea fraudei.

Capitolul trei intitulat CONSECINȚELE SUPTATE ÎN URMA SESIZĂRII FRAUDEI BANCARE, abordează efectele obținute în urma furtului miliardului, atât efecte economice cât și politice. Și respectiv este descrisă reacția actorilor internaționali la jaful secolului al Republicii Moldova.

În urma studierii disertației date credem și sperăm că cei care vor citi și vor fi la curent cu conținutul analizat vor fi mai documentați și mai precauți la sistemele actuale de gestionare a banilor și se vor asigura cu anumite programe actualizate anti-virus și spyware pentru a se proteja împotriva infracțiunilor bancare.

CAPITOLUL I. ABORDĂRI TEORETICE CU PRIVIRE LA FRAUDA BANCARĂ

I. 1. Aspecte generale despre fraudă bancară

Frauda este însușirea unui bun material sau nematerial aflat în custodie sau gestiunea unei persoane. Frauda este echivalată cu furtul.

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, fraudă se poate defini drept: “înșelăciune, act de rea credință săvârșit de cineva de obicei pentru a realiza un profit material de pe urma atingerii drepturilor altuia; hoție; suma sustrasă prin înșelăciune”³. Accepțiunile curente sunt deci diferite atât ca sens, cât și ca nuanță. Biroul federal de investigații din S.U.A. (FBI): fraudă este considerată a fi “însușirea sau folosirea ilicită a fondurilor sau bunurilor încredințate în grija, în custodia sau controlul unei persoane”. Privit astfel, fraudă nu mai reprezintă un risc doar pentru bancă ci și pentru deponenții săi care i-au încredințat spre fructificarea capitalului.

Cauza cea mai importantă de apariție a fraudei bancare este gestiunea incorectă a personalului.

Potrivit datelor statistice în fiecare jumătate de oră în lume se pierd aproximativ 200 de milioane de dolari din cauza fraudelor din sistemul bancar. Fraudele bancare au devenit un fenomen tot mai extins și sofisticat. Cele mai vulnerabile produse bancare, expuse tot mai des fraudelor bancare, sunt cardurile și conturile clienților.⁴

Gestiunea corectă a băncii are nevoie și de respectarea eticii bancare.

Etica bancară presupune un sistem de reguli și norme de conduită a personalului bancar atât vizavi de colectivul de muncă cât și față de clienți⁵.

În primul rând setul de norme este format dintr-un document numit „*Codul de etică morală*”. Scopurile existenței acestui cod sunt:

- acordarea serviciilor clienților în mod corect și cu o amabilitate maximă pentru a menține fiecare client;

³ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.

⁴ Căpraru, Bogdan, *Activitatea bancară. Sisteme, practice și operațiuni*, București: Editura C.H.Beck, 2010, p.45.

⁵ Sharp, David *Cases in business ethics*, Editura Sage Publication, USA, 2006, p.47.

- acțiunile față de clientelă trebuie să fie corecte și rezonabile, ceea ce presupune accesul clientului la toate serviciile oferite de bancă doar în măsura în care el corespunde cerințelor înaintate de banca pentru fiecare din acest serviciu;
- acordarea asistenței clientului privitor la funcționarea conturilor lui, ceea ce presupune gestionarea clientului și informarea lui pe tot timpul relațiilor lui cu banca;
- menținerea integrității și a securității mijloacelor aflate în custodia sau gestiunea băncii. În cadrul menținerii integrității și siguranței apare problema divulgării informațiilor, pe de o parte clientul are dreptul la toată informația din conturile sale, pe de altă parte el are dreptul ca această informație să fie confidențială pentru alte persoane.

Banca va divulga informația cu referire la clienții săi doar în cazurile când este impusă de legislație. Informația va fi divulgată doar la cererea organelor fiscale sau judiciare și doar la existența prescripției care acorda dreptul verificării clientului în cauză.⁶

În vederea relațiilor intracolective codul de etică presupune următoarele:

- relațiile între personal vor fi strict de serviciu doar în măsura necesară de conlucrare, toate problemele fiind rezolvate pe cale amabilă;
- se vor respecta strict relațiile între organele de conducere și subalterni;
- transmiterea de informație în colectiv va fi limitată de necesarul de lucru.

La fel o importanță mare o are și securitatea bancară pentru gestiunea corectă a activității băncii. Securitatea bancară presupune sistemul de protecție a informațiilor bancare și a mijloacelor financiare aflate în gestiunea băncii.⁷

Existența unui sistem de securitate sănătos în banca este cauzat de următoarele⁸:

- majoritatea resurselor financiare ale băncii sunt împrumutate, păstrarea integrității lor presupune păstrarea stabilității băncii;
- un sistem de securitate slab condiționează fraudele bancare, informația despre fraude comise în cadrul băncii va submina autoritatea băncii pe piață precum și în fața clienților săi;

⁶ Sharp, David *Cases în business ethics*, Editura Sage Publication, USA, 2006, p.147.

⁷ Robinson, Paul, *Dicționar de securitate internațională*, Cluj-Napoca, Editura CA Publishing, 2010, p.248.

⁸ Kirchgaessner, Stephanie, *Cyber security: Robbers with laptops are serious threat to world banking system*, Financial Times, June 6, 2013, p.24.

- existența unui sistem de securitate presupune posibilitatea băncii de a majora și diversifica serviciile. Un sistem de securitate slab în schimb cauzează cheltuieli adăugatoare pentru banca pentru finanțarea fraudei sau îmbunătățirea sistemului de securitate existent.

Sisteme de siguranță pot fi securitatea fizică – păstrarea integrității fizice a bunurilor materiale a băncii, banilor și securitate informațională – păstrarea integrității informației bancare.⁹

Pentru îmbunătățirea sistemului de securitate¹⁰ se verifică sistemul de paza externă a băncii pentru a depista persoanele suspecte și ale îndepărta de căile de acces în bancă, se analizează identitatea clientelei, se implementează sisteme de protecție moderne în special pentru rețelele de calculatoare și se crează un sistem de luptă contra riscului de fraudă¹¹.

La fel pentru gestiunea corectă a băncilor se atrage atenția și la riscurile care pot apărea. Cel mai important este riscul de fraudă.

Riscul de fraudă are mecanisme de eliminare (căile de lupta cu fraudă bancară):

- depistarea viciilor (financiare) ale personalului la momentele oportune;
- crearea unui climat psihologic în colectivul bancar favorabil prin intermediul căruia fiecare angajat să se simtă atât protejat cât și verificat;
- crearea unui sistem de rotație a cadrelor;
- existența unui serviciu psihologic;
- testarea și verificarea sistemelor informaționale ale băncii, introducerea inovațiilor în aceste sisteme cu acuratețe;
- crearea unui sistem de verificare a personalului și a oficiilor în care se prestează serviciile¹².

În practica activității băncilor se întâlnesc anumite metode folosite în fraudarea bancară, dintre care le menționăm în continuare:

Fraudarea cardurilor. Hoții de carduri folosesc diverse metode și dispozitive prin care clonează cardurile și copiază PIN codurile. Ulterior, retrag de pe cardul reproduș sumele de bani

⁹ Căpraru, Bogdan, *Activitatea bancară. Sisteme, practice și operațiuni*, București: Editura C.H.Beck, 2010, p.67.

¹⁰ Ștefan, Ileana, *Securitatea datelor*, Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș, Series Oeconomica, Fasciculus 1, Anul VI, 2012, p.37.

¹¹ Barbu, Teodora Cristina, *Sisteme bancare comparate*, Note de curs, București : Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de valori, 2008 p.124.

¹² Zăpodănu, Daniela, *Monedă și credit. Instituții de credit*, Oradea: Editura Universitatea din Oradea, 2007, p.141.

existente. De aceea este necesar ca deținătorul de card, dacă remarcă ceva suspect, să renunțe la folosirea acelui bancomat și să anunțe colaboratorii băncii căreia aparține acest bancomat.

Fraudare prin înșelăciune. Aceasta este o metodă de fraudă ce constă în trimiterea de către atacator a unui e-mail (modalitate de fraudare numită „phishing”) în care utilizatorului i se cer anumite date confidențiale pentru a câștiga ceva sau pentru că ar fi survenit o eroare tehnică prin care s-au pierdut aceste date. Hoții în acest caz se bazează exclusiv pe naivitatea oamenilor.¹³

În 2012-2013, atacurile de tip phishing au afectat, în medie, peste 102 de mii de oameni în fiecare zi la nivel mondial – de două ori mai mulți decât în 2011-2012. Atacurile de phishing au vizat, în principal, utilizatori din Rusia, SUA, India, Vietnam și Marea Britanie.

Ce este important de știut e că nicio instituție bancară nu va solicita prin internet datele de securitate ale cardului. Dacă persoana primește astfel de e-mail-uri dubioase, unde sunt folosite site-uri clonă ale băncilor, trebuie să evită accesarea link-urilor transmise prin mesaj. De asemenea, trebuie să sesizeze banca în acest sens.

Fraude interne. Fraudele interne se pot efectua ca crime ascunse și neascunse.

Crimele ascunse presupun acoperirea sumei extrase printr-un set de documente de obicei falsificat.

Crimele neascunse presupun extrageri de sume prin asumarea nelegitimă a lor fără a fi documentate (se efectuează în contabilitatea bancară când se comite o eroare la transfer din cont în cont în contabilitate sau prin asumarea unor venituri generate de anumite operațiuni bancare).

Frauda externă este comisă de un neangajat al băncii.

Cauzele fraudei externe:

- sistemul slab de securitate bancară;
- atârănarea ostilă către banca dată a foștilor angajați;
- nivelul jos de protecție a rețelelor informaționale;
- nerespectarea codului de etică bancară la compartimentul acces la informație

Circa 70% din fraudele bancare sunt efectuate de angajații instituțiilor bancare. Astfel, cele mai răsunătoare cazuri de fraudă bancară din lume au implicat acțiunile ilegale efectuate de

¹³ Fraudele bancare: tipuri de fraude și soluții de evitare <http://www.bancamea.md/news/fraudele-bancare-tipuri-de-fraude-si-solutii-de-evitare>, accesat la 02.05.2017.

înșiși angajații băncilor. De exemplu, în 1995, traderul Nick Leeson a provocat o pierdere de 850 mil. lire sterline (aproximativ 1,3 miliarde dolari) băncii Barings.

Frauda bancară are o tipologie specifică pe care o descriem mai jos¹⁴:

A. Departamentele de vânzări - ținta atacurilor de tip inginerie socială. Atacuri de tip inginerie socială la banci, în care ținta sunt oamenii de la ghișeu ai băncilor, scopul este de a obține informații care să le permită atacatorilor să fraudeze serviciile de transfer rapid de bani (Money Gram, Western Union etc.)

Angajații băncii sunt contactați telefonic de către atacatori, care se recomandă ca persoane marcante din cadrul băncii și cer acestora informații sensibile despre operațiunile de transfer de bani.

În cazul unor atacuri de inginerie angajaților li se cere să intre pe o adresa web și să-și schimbe parola de pe computerul de la locul de muncă sau li se cere să acceseze un link și să descarce un update de acolo. Aplicația descărcată este de fapt un applet Java malitios.

În cazul altor atacuri de inginerie socială angajaților li se cere să efectueze operațiuni de testare a sistemelor de transfer rapid de bani (Money Gram, Western Union etc.), care fiind efectuate de angajat, prin utilizarea unor acte false, se retrag mijloace financiare în timp record.

Odată intrați în posesia acestui cod de control, membrii grupării falsifică cărțile de identitate ale victimelor, prezentându-se la ghișee pentru retragerea sumelor de bani, prezentând documente de identitate foarte bine falsificate.

B. Bilete la ordin cu date fictive. Infractorii identifică bănci din diverse state europene și utilizează instrumente financiare de plată precum bilete la ordin (promissory note) în care consemnează date fictive, nereale și le depun spre decontare, urmărind încasarea în mod fraudulos a unor sume de bani.

Pentru a îngreuna verificările de conformitate, infractorii utilizează date aparținând unor societăți comerciale și financiare din diverse state.

C. Sustragerea informațiilor privitoare la e-banking

Mecanismul este de regulă următorul:

a) un mesaj e-mail este expediat la un număr foarte mare de destinatari (de la câteva mii la câteva milioane);

¹⁴ Fraude bancare <http://mtc.md/consulting/Fraude%20Bancare.htm>, accesat la 02.05.2017.

b) adresa de e-mail a expeditorului acestui mesaj seamăna foarte mult cu o adresă legitimă; dacă o bancă folosește adresa anti-frauda@banca.ro, un e-mail care conține o tentativă de phishing va avea ca adresa expeditoare anti-frauda@banca-ro.com, de exemplu;

c) din conținutul mesajului reiese fie că banca a avut o problema tehnica ce i-a cauzat pierderea unor date importante (datele contului, parola și numele de utilizator etc.), ori, mai nou, că banca s-a sesizat cu privire la unele accesari suspecte ale persoanei victime de e-banking.¹⁵

d) îndrumarea de a accesa respectiva pagină și de a urma instrucțiunile de acolo;

e) pagina care se deschide accesând link-ul amintit mai sus, este o pagină clonă a celei oficiale cu unele mici (dar esențiale) modificări: este găzduită fie pe un server care oferă acest serviciu gratuit, fie pe un server compromis („spart”) anterior atacului de tip phishing. Numele site-ului clona este de obicei setat de atacator pe un nume de domeniu înregistrat de el (direct sau indirect) care să includă cumva numele băncii și să sune cât mai „oficial”, pentru a trezi suspiciuni minime din partea utilizatorului neexperimentat.¹⁶

D. Casierii fură bani atunci când alimentează bancomatele. Când alimentează bancomatele, casierul introduce în ATM mai puțini bani decât ar fi trebuit. Ca să nu fie prins, reglează contorii ATM-ului care indică sumele existente în bancomat, așa încât aceștia să arate sumele care ar fi fost în bancomat dacă alimentarea s-ar fi făcut corect. Casierul păstrează diferența pentru el.

E. Cărăuși de bani în necunoștința de cauză. Se solicită coordonatele bancare pentru a transfera pe cont salariul sau alte remunerări. În acest caz, coordonatele vor fi folosite pentru a ajuta la sustragerea banilor de la alte persoane ale căror detalii de cont bancar au fost furate de către infractorii cibernetici. Bani vor fi transferați direct în contul „persoanei victime” și se va cere de îi transferat prin Western Union. Așa deci „persoana victimă” va deveni un cărăuș de bani, iar atunci când poliția va investiga furtul va fi bănuită de complicitate.

F. Bancomate nefuncționale ca și cum ar fi funcționale.

G. Bănci de la care se retrag mai puțini bani decât s-au depus. Unele bănci practica comisioane nejustificat de mari. Astfel, dacă se depune o sumă de bani într-un depozit cu scadența la o lună, la retragere se va constata că se retrage mai puțin

¹⁵ Trenca, Ioan I., *Tehnică bancară* : suport de curs, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011.

¹⁶ Fraude bancare <http://mtc.md/consulting/Fraude%20Bancare.htm>, accesat la 03.05.2017.

decât s-a depus. Suma cu care s-a constituit depozitul se recuperează doar dacă se lasă banii în bancă vreo trei luni.

H. *“Vinderea” clienților la o alta bancă.* Este răspândită practica, când angajații de nivel mediu prezintă informația despre clienți băncilor concurente. Clienților care doresc să facă depuneri esențiale intenționat li se comunică dobânzi micșorate numind o bancă în care sunt mai mari.

Clientul aduce mulțumiri și depune banii în banca indicată. Angajatul băncii regulat se prezintă la banca respectivă și numind clienții pe care ia îndreptat de la banca sa primească comisioane.

Poate fi preferată o cale mai fină în cazul unui agent economic care este orientat spre o altă bancă fără a i se spune nimic în plus. Angajatul băncii anunță banca concurentă despre potențialul client. Ultima de sine stătător prelucrează clientul și în caz de succes plătește comision angajatului care a prezentat informația.

Deseori, infractorii își susțin propunerile mincinoase cu documente, contracte, procuri autentificate, care le conferă pe deplin dreptul de a se implica în afacere sau care autentifică garantare tranzacției de către o bancă de prim rang.

În ultimii ani, așa-zisele „instrumente emise de bănci de prim rang”, dovedite a fi false, au creat mari prejudicii în tranzacțiile efectuate pe piețele de capital. Brokeri corupți lucrând mână la mână cu avocați și contabili corupți acționează, profitând de naivitatea sau coruperea unor bănci din Estul Europei, din țările fostei Uniuni Sovietice, China și Africa, semnează sau emit instrumente ce pot fi considerate drept autentice „Prime Bank Instruments”.

Reglementarea și Supravegherea Bancară

Frauda bancară poate fi privită ca o parte integrantă a crizei financiare, în contextul în care am observat din informațiile prezentate mai sus cât de amplă și gravă poate fi o problemă care vizează atât sistemul bancar cât și securitatea și datele personale ale clienților unei bănci și băncilor respective.

Cu siguranță instituțiile abilitate în acest sens concluează pentru a combate crimele bancare, însă este un subiect mult prea sensibil și în continuă dezvoltare pentru a fi stopat la timp și definitiv și care încă suferă de foarte multe lacune la capitolul securitate și supraveghere în

special în cazul în care fraudă bancară nu este comisă doar de persoane externe dar și de angajații instituțiilor financiare, de aceea este și mai greu de supravegheat și prevenit o potențială problemă în acest sens.

Astfel, în contextul unei crize financiare globale și a unei piețe financiare internaționale, autoritățile la nivel național cât și internațional încearcă să concluzioneze și să întreprindă un șir de măsuri pentru a stopa și a preveni riscurile legate de eventuale șocuri bancare.

Funcționarea inadecvată a băncilor are un efect negativ asupra situației economice și stabilității financiare. În lumina crizei mondiale mărturisite la moment, cercetarea subiectului de reglementare și supraveghere bancară este deosebit de actuală. Falimentul numeroaselor instituții bancare a subminat încrederea în sistemul financiar internațional, care e greu de recuperat nici măcar cu pachete de remediu estimate cu bilioane de dolari aprobate în ultima vreme.¹⁷

Într-adevăr reglementarea și supravegherea bancară reprezintă unul din mijloacele principale ale unui sistem bancar pentru prevenirea și stoparea crimelor bancare.

În acest sens ne putem referi la acțiunile întreprinse la nivel internațional cu privire la supravegherea și reglementarea bancară. Astfel, unul din rolurile principale îi revine Comitetului de la Basel pentru Supravegherea Bancară, care a fost înființat în anul 1974 sub auspiciile Băncii Reglementărilor Internaționale și avea drept scop asigurarea stabilității monetare și financiare.

Relația importantă care există între bănci și bunăstarea economică generală a determinat cercetătorii și instituțiile financiare să dezvolte politici, recomandări de reglementare și supraveghere bancară.

Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și alte agenții internaționale au dezvoltat recomandări „best practice” în domeniul reglementării și supravegherii bancare.

O contribuție importantă cu privire la activitatea de reglementare și supraveghere bancară l-a avut Comitetul Basel de supraveghere bancară, care a elaborat un Acord pe 3 piloni. Primul pilon stabilește capitalul minim necesar unei bănci pentru acoperirea riscurilor semnificative, pilonul al doilea se orientează pe îmbunătățirea practicilor oficiale de supraveghere bancară, realizându-se o mai bună disciplinare a băncilor, iar al treilea pilon pune accent pe creșterea disciplinei de piață prin furnizarea de către bănci a unor informații clare și transparente. Deși au

¹⁷ CUCU Mariana, Reglementarea și supravegherea bancară în Europa Centrală și de Est: Cazul Republicii Moldova

existat mai multe dezbateri pe latura implementării prevederilor Acordului Basel, mai mult de 100 de țări au adoptat sau și-au exprimat dorința de a adopta aceste prevederi.

Existența unei perioade lungi, favorabile din punct de vedere economic și financiar, a condus la creșterea riscurilor asumate, atât de către împrumutători, cât și de investitori. Giganți ai lumii financiare internaționale s-au trezit neputincioși în fața actualei crize financiare.

În contextul crizei financiare internaționale, problema viitorului supravegherii bancare și, respectiv, a modului în care aceasta trebuie să asigure buna funcționare, la nivel global, a piețelor financiare a revenit în atenția autorităților publice cu atribuții în emiterea de reglementări, bune practici și reguli în domeniile care exercită o influență semnificativă în atingerea acestui obiectiv.¹⁸

Criza financiară ce a erupt în 2008 a aratat hibe majore ale abordării din ultimele decenii și a readus în prim plan stabilitatea financiară. Suntem în plina schimbare de paradigma în ce privește conduita băncilor centrale și, aceasta, nu are cum să nu afecteze percepția lor în relație cu construcția politicilor economice, cu societatea.

Contextul în care acționează băncile centrale mari în anii din urmă poate fi descris astfel:

- s-a evitat prabușirea sistemului financiar global cu prețul unor intervenții masive, care, în Europa, au crescut datorii publice;
- salvarea sistemelor bancare/financiare au avut loc în condiții în care îndatorarea publică și cea privată erau deja foarte mari, după decenii de credit ieftin ;
- interconectarea tot mai mare a sistemelor naționale, expansiunea finanțelor (ce include sectorul bancar umbră) și credit ieftin a amplificat un ciclu financiar, care a rezultat într-o dinamică “avânt și prabușire” (*boom and bust*) –simțita și în economia românească, în pofida unor piețe financiare interne subțiri, cu pondere de cca 40% a creditului intern în PIB în anul 2008
- starea economiilor mici depinde covârșitor de ce se întâmplă în economiile mari. Mai ales în Europa, unde entități străine domină copios piețele bancare în economii emergente.
- salvarea sistemelor bancare mari a ajutat sistemele bancare mici; o prabușire a sistemului financiar în lume ar fi condus la necazuri mari peste tot unde grupuri străine operează.

¹⁸ Supravegherea bancară în România - noi perspective
<http://www.creeza.com/afaceri/economie/finante-banci/SUPRAVEGHEREA-BANCARA-IN-ROMAN353.php>

România a avut nevoie de asistență financiară în 2009 pentru a face față înghețării piețelor financiare.¹⁹

Despre supravegherea bancară și monitorizarea piețelor financiare putem vorbi și prin prisma raportului privind criza financiară și sistemul de supraveghere a piețelor financiare prezentat în Parlamentul European de către fostul europarlamentar liberal Daniel Daianu în colaborare cu europarlamentarul olandez Ieke Van den Burg (2008).

Raportul conturează și propune soluții pentru trei mari probleme cu care se confrunta Uniunea Europeana la acea perioadă dar și în prezent și anume: îmbunătățirea cadrului de reglementare și a transparenței serviciilor financiare din UE, măsuri privind stabilitatea financiară și riscurile sistemice și reforma mecanismului de supraveghere. Raportul propune, printre altele, dezvoltarea unui cadru adecvat privind capitalul entităților care operează pe piețele financiare. Printre măsurile propuse se află impunerea de cerințe stricte privind capitalul și întărirea lor în situații extreme, măsuri anticiclice, îmbunătățirea managementului riscului și reforma modalităților de evaluare a riscului, norme privind evaluarea produselor financiare complexe și derivatele. „Prevederile actuale și modul de supraveghere ale pieței financiare sunt depășite. Avem o criză financiară globalizată în plină desfășurare, cu efecte severe asupra economiei reale. Trebuie să luăm măsuri consistente de reformă²⁰.

Daniel Daianu consideră că "principala cauză a crizei financiare este un sistem financiar inadecvat reglementat". Documentul în forma lui finală propune măsuri concrete pentru îmbunătățirea transparenței piețelor financiare și pentru ameliorarea securizării sugerând totodată reglementări mai clare privind conflictul de interese în cadrul agențiilor de rating. Sunt propuse însă și soluții pentru ca schemele de remunerare utilizate de către instituțiile financiare să fie publice și echilibrate. Alte elemente importante sunt cele ce fac referire la rolul BCE și la relația băncilor centrale cu aceasta. Documentul propune crearea unui organism european de supraveghere a piețelor financiare, menit să monitorizeze activitatea pentru a se preveni o eventuala criza²¹.

¹⁹ **Ce se cere băncilor centrale**, autor Daniel Daianu <http://www.contributors.ro/economie/ce-se-cere-băncilor-centrale/>, accesat la 05.11.2017.

²⁰ <http://ziarullumina.ro/solutii-europene-pentru-criza-financiara-si-supravegherea-pietelor-56344.html>, accesat la 08.11.2017.

²¹ <http://www.zf.ro/business-international/raportul-lui-daniel-daianu-privind-criza-financiara-a-fost-votat-de-pe-3287665/>, accesat la 10.11.2017.

Parlamentul European consideră că este indicat ca actul legislativ (actele legislative) care trebuie adoptat (adoptate) să urmărească să reglementeze:

Stabilitatea financiară și riscurile sistemice: crearea unor baze de date și elaborarea unor scenarii și politici prospective privind supravegherea macroprudențială și stabilitatea financiară, precum și a unui sistem de alertă rapidă și să se garanteze că Banca Centrală Europeană (BCE), Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC) și Comitetul de supraveghere bancară al SEBC (CSB) au un rol activ în inițierea, elaborarea și gestionarea acestora; asigurarea faptului că autoritățile de supraveghere și băncile centrale din UE furnizează BCE, prin intermediul CSB, informații/date microprudențiale agregate pertinente, fără caracter public, confidențiale și actualizate pentru ca BCE să-și îndeplinească această funcție și să prevină riscurile sistemice.

Condițiile din economia globală rămân extrem de complicate cu bănci centrale care au fost forțate să recurga la măsuri de negândit cu ani în urmă pentru a ține sisteme pe linia de plutire.

Poate că ne apropiem de finele unui ciclu de susținere a liberalizării/globalizării externe neîngrădite, s-a mai întâmplat în istoria ultimelor sute de ani. Este notabilă de altfel schimbarea de abordare a FMI privind mișcarea capitalurilor. Când o viziune nu aduce beneficii celor mai mulți cetățeni se umbla la registrul de politici, voit sau nevoit. Este de presupus că oricine va ajunge la Casa Albă, Washington-ul va fi mai precaut (ca să nu zicem protecționist) în alegeri de politica comercială și Uniunea este posibil să meargă într-o direcție similară în relațiile comerciale externe, ceea ce poate avea implicații majore pentru sistemul global.²²

Este lesne de înțeles despre rolul băncilor centrale în gestionarea și reglementarea sistemelor financiare.

În Europa Banca Centrală este un pompier de serviciu, fiind forțată de împrejurări să finanțeze deficite bugetare direct și indirect. Unele bănci centrale sunt supuse unui tir lipsit de fairplay din partea politicului. Băncile centrale sunt și sub tirul lansat de industria bancară²³.

Astfel, prin prisma celor menționate mai sus, observăm importanța și rolul reglementării și supravegherii bancare care trebuie să fie într-o continuă perfecționare și îmbunătățire și în tandem cu toate evoluțiile tehnologice și sistemice atât pe plan intern cât și pe plan internațional. Supravegherea bancară trebuie să aibă la bază un studiu bine conturat care cuprinde principalele

²² Daniel Daianu: *Brexit- o explicație mai amplă* <http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-21112113-daniel-daianu-brexit-explicatie-mai-ampla.htm>

²³ Daniel Daianu, *Când finanța Subminează Economia*, pag. 120, Iași, 2012.

scăpări și riscuri pentru a putea pe viitor preveni și diminua anumite șocuri financiare și bancare. Este evident că în perioada globalizării, în special a piețelor financiare se necesită o coordonare și o reglementare permanentă a cadrului normativ și tehnologic cu privire la supravegherea bancară de aceea trebuie să existe o colaborare și un schimb de informații permanent între instituțiile financiare, transparența instituțională fiind și ea un factor destul de important.

Șocurile bancare și riscurile care amenință instituțiile financiare, fac ca autoritățile competente să propună și să elaboreze un șir de recomandări și acte normative cu privire la supravegherea și reglementarea bancară, ce urmează să fie puse în aplicare de către toate instituțiile financiare.

Conceptul de supraveghere bazată pe evaluarea riscurilor a fost introdus de Comitetul de la Basel odată cu Principiile fundamentale pentru o supraveghere bancară eficientă în anul 1997. În consecință, marcăm începutul transferului centrului de greutate al supravegherii bancare de la aspecte de conformitate la evaluarea riscurilor semnificative ale unei bănci și a sistemelor de control intern ale acesteia, pornind de la premisa că, pentru o bancă bine administrată, această abordare este mai eficientă decât analizarea unui număr mare de tranzacții individuale. Riscurile semnificative menționate sunt acele riscuri care au un impact însemnat asupra situației patrimoniale și reputaționale a instituțiilor de credit. Experiența costisitoare a crizei financiare internaționale a condus la creșterea importanței componentei legate de evaluarea riscurilor în cadrul instrumentarului de supraveghere. De altfel, acest aspect este subliniat în versiunea actualizată în anul 2012 a principiilor fundamentale de la Basel privind supravegherea bancară eficientă, evaluarea riscurilor fiind considerată o condiție fundamentală pentru anticiparea posibilelor evoluții nefavorabile majore în activitatea unei instituții de credit și pregătirea acțiunilor de intervenție timpurie²⁴.

²⁴ <http://www.bnr.ro/Seminarul-'Reglementarea-%C8%99i-supravegherea-bancara-principii,-rol-%C8%99i-provocari'-12076.aspx>, accesat la 05.01.2018.

I. 2 Cele mai mari fraude bancare din istorie

Criza financiară a focalizat atenția opiniei publice asupra bancherilor. Acuzați de asumarea unor riscuri exagerate în acordarea împrumuturilor ipotecare, de inventarea unor produse „toxice” care au creat efectul de domino în sistem în momentul însumării pierderilor dar și de încasarea unor bonusuri astronomice, bancherii au sfârșit prin a fi salvați de state apelându-se la buzunarul public.²⁵ Cum existența băncilor e considerată un rău necesar iar dependenții de credit îl numesc „sângele economiei”, vom trece în revistă coordonatele activității bancare din Antichitate până în prezent, din momentul în care aurarii s-a trezit depozitarii numerarului în exces, pana la inventarea rezervelor fracționare și a creditului „din nimic”, pentru a înțelege cum a fost insuflată aceasta convingere.²⁶

Potrivit lui Jesús Huerta de Soto (“Moneda, creditul bancar și ciclurile economice”)²⁷, în Grecia antică templele acționau ca niște bănci, acordând bani cu împrumut indivizilor și monarhilor și având propria miliție pentru a le apăra. Cele mai importante din punct de vedere financiar erau templele lui Apolo din Delfi, Artemis din Efes și Hera din Samos.

Huerta de Soto care citează din Stephen C. Todd²⁸, arată ca în Atena băncile nu erau considerate în mod obișnuit ca fiind surse de credit. Clienții făceau mai mult depozite din motive de siguranță și se așteptau ca bancherii să ofere custodie și păstrare, alături de avantajele suplimentare ale unor servicii de casierie ușor de realizat și ale plăților către terți. Asta nu a împiedicat însă un mare număr de bancheri să cedeze tentației de a-și însuși în condiții foarte rentabile depozitele, folosindu-le în scopuri proprii, inclusiv pentru a da credite cu dobândă, activitate frauduloasă care era relativ sigură cât timp indivizii își păstrau încrederea în bancheri. Tot în Grecia Antică apare primul privilegiu acordat de autorități bancherilor: o perioadă de 10 ani de amânare a restituirii depozitelor, decizie luată în Efes, după revoltă împotriva lui Mitridate. La capitolul venituri și bonusuri, sursele istorice indică pentru bancherul Pasion un venit anul de 100 de minas, adică un talent și două treimi, câteva milioane dolari la prețurile

²⁵ Costea, Carmen, Popescu, Constantin, Tasnadi, Alexandru, *Criza e în noi*, București : Editura ASE, 2010, p.67.

²⁶ Abrudan, Mirela, *Criza și media. Criza economică și reflectarea ei în mass-media: 2008- 2009*, București: Editura Tritonic, 2010, p.36.

²⁷Jesús Huerta de Soto Moneda, creditul bancar și ciclurile economice, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p.80.

²⁸ Ibidem, p.82.

aurului din prezent, relativ „modest” dacă ne raportăm la bonusurile plătite de marile bănci occidentale din zilele noastre.

Prima bancă „de stat” apare în Egiptul ptolemeic, când autoritățile și-au dat seama cât de rentabile sunt băncile private. Aceasta nu a avut un caracter monopolist însă, băncile private conduse în special de greci continuând să existe. Banca ptolemeică a statului, băncile private, precum și templele păstrau diferite tipuri de depozite²⁹. Bancherii acceptau atât depozite la vedere, cât și depozite la termen purtătoare de dobânzi. Ultimele erau, teoretic, investite în operațiuni de creditare de diverse tipuri – împrumuturi cu garanții colaterale, ipoteci, amanetări. Băncile private păstrau custodia asupra depozitelor clienților, plasând, în același timp, proprii lor bani în banca de stat.

Se observă aici distincția între depozite. Cele „la vedere” trebuiau păstrate la dispoziția clientului, fără a fi întrebuințate la altceva, pe când cele la termen, purtătoare de dobândă, erau la dispoziția bancherului pentru a le plasa în alte afaceri. În prezent, nu mai există această separație, clienții nu pot opta să nu participe la activitatea de creditare generată de bancă cu banii dați acesteia spre păstrare.

În Roma, argentinii (bancherii romani) nu puteau dispune de depozitele de bani primite, ci erau obligați să le păstreze cu maximum de diligență afirmă Jesus Huerta de Soto³⁰. Acesta este motivul pentru care depozitele de bani nu erau purtătoare de dobândă, iar teoretic nu trebuiau să fie date cu împrumut. Ulterior au apărut depozitele la termen, care aduceau dobândă și acordau băncii dreptul de folosință al fondurilor în modul pe care acestea îl considerau adecvat, pe perioada termenului convenit.

Dezintegrarea economică și socială a Imperiului Roman a fost consecința politicilor inflaționiste ale împăraților, din care a rezultat diminuarea puterii de cumpărare a banilor, și a fixării unor prețuri maxime la bunurile de primă necesitate, ce a determinat ruina financiară a comercianților și dispariția schimburilor comerciale între diferitele zone ale Imperiului subliniază Huerta de Soto. Asta a dus practic la sfârșitul activității bancare. Majoritatea băncilor au dat faliment în secolele III-IV după Hristos.

Banul de hârtie este o invenție modernă, cu rol de a ușura manipularea sa, bancnotele beneficiind de acoperirea lor în aur. Din 1971 (ruperea acordului de la Bretton Woods), când s-a

²⁹ Croitoru, Lucian, *Statul, criza și capcana anticipațiilor*, Ziarul Financiar, 12.08.2011.

³⁰ Jesús Huerta de Soto Moneda, *creditul bancar și ciclurile economice*, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p.84.

renunțat la convertibilitatea dolarului în aur, banul nu mai reprezintă însă o valoare în sine pe nicăieri, ci doar un mijloc de plata. Implicit asta se reduce la posibilitatea aproape nelimitată de dilatare a creditului³¹.

Când însă apar crize economice și ratele nu mai sunt plătite la timp, bancherii sunt obligați să depună o sumă egală cu valoarea creditului cu probleme. Asta s-a întâmplat în 2007-2009, cu sutele de falimente de bănci de mici dimensiuni în SUA, și acordarea de împrumuturi de trilioane de dolari pentru salvarea peștilor mari din sistem. În goana lor după profit (dobânzi și comisioane), bancherii extind irațional masa creditului, acordând împrumuturi și celor care nu pot rambursa de fapt un credit, până în punctul în care pierderile care încep să se rostogolească se transformă în avalanșă de falimente, naționalizări și mobilizări de bani publici.

În continuare descriem câteva din cele mai mari fraude bancare care au avut loc în lumea bancară.

În anul 1996 Yasuo Hamanaka, trader la Sumitomo Corporation, una dintre cele mai mari bănci japoneze a pierdut 2,6 miliarde de dolari pe piața de cupru. Hamanaka este cunoscut sub porecla de „Domnul 5%” (Mr. Five Percent), procentul din piață pe care îl controla. Pedepsa care a primit-o a fost de 8 ani.

În anul 2000, *Jean-Claude Trichet*, fostul președinte al Băncii Centrale Europene (BCE) a fost pus sub investigații oficiale, fiind acuzat de falsificare de conturi în cazul falimentului băncii Credit Lyonnais, în 1992 și 1993, când acesta a ocupat funcția de șef al Trezoreriei franceze. Trei ani mai târziu, Trichet a fost declarat nevinovat.

După câte vedem, sectorul bancar internațional s-a confruntat, de-a lungul timpului, cu mai multe cazuri de fraude comise din interiorul instituțiilor financiare, cel mai cunoscut fiind cel al băncii engleze Barings.

Barings Bank, vândută pe o liră sterlină. În 1995, traderul Nick Leeson a provocat o pierdere de 850 milioane lire sterline (aproximativ 1,3 miliarde dolari) băncii Barings, pentru care lucra în acel moment în Singapore. Acesta s-a implicat în operațiuni speculative cu banii clienților băncii, pierzând sume foarte mari și cauzând de unul singur falimentul unei importante bănci de [investiții](#). Timp de trei luni, Leeson a cumpărat peste 20.000 de contracte futures, în valoare de circa 180.000 de dolari fiecare (136.243 de euro). Circa trei sferturi din pierderea de

³¹ Păun, Cristian, *Banii, băncile centrale, politica monetară și reglementarea sistemului bancar modern*, București: Colocviul SOREC – Deschideri Economice cu tema „Liberalism-Etatism”, 2010, p.158.

1,3 miliarde dolari pe care a provocat-o băncii Barings au provenit din aceste [contracte](#) . Atunci cand conducerea băncii a [descoperit](#) amploarea pierderilor, a informat [Banca](#) Angliei ca Barings era falimentară.³²

La câteva zile după arestarea lui Nick Leeson în Frankfurt (Germania), pe 2 martie 1995, Barings Bank a fost vândută gigantului financiar olandez ING, pentru suma simbolică de o liră sterlină, punând capăt istoriei de 230 de ani a băncii britanice. [Banca](#) a fost redenumită ING Barings, însă ING a renunțat apoi la Barings, în logo rămânând doar ING.

Leeson a fost condamnat la șase ani și jumătate de [închisoare](#) și amendat cu 70.000 de lire, pentru escrocherie și fals în [acte](#) . A fost eliberat în 1999, după ce s-a îmbolnăvit în [închisoare](#) de cancer de colon, de care apoi s-a vindecat. Fostul trader a scris chiar o carte, numită „Rogue Trader”, care a fost ecranizată, filmul numindu-se „Traderul”, rolul principal fiind jucat de actorul Ewan McGregor.

Un alt caz important este acel care s-a derulat la sucursala americană a băncii Allfirst. Protagonistul fraudei a fost John Rusnak, trader specializat în [devize](#). Acesta, printr-o schema sofisticată, ce a acoperit aproape cinci ani, a pierdut 691 milioane dolari (430 milioane lire sterline)³³.

Ca și în cazul Barings, a fost identificată o [eroare](#) legată de structura organizațională a departamentului de trezorerie al Allfirst.

Activitățile ilegale au început în 1997 și au avut ca scop acoperirea unor pierderi rezultate din cumpărarea de contracte forward pe yen. În plus, în 1999 Rusnak a încheiat acorduri preferențiale cu o serie de instituții financiare, printre care cu Bank of America și Citibank.

În ianuarie 2003, John Rusnak a fost găsit vinovat și condamnat la șapte ani și jumătate de [închisoare](#).³⁴

Banca japoneză Daiwa a primit o adevărată lovitură când, în 1995, *Toshihide Iguchi*, dealer de mașini, unul dintre executivii din SUA, a anunțat într-o scrisoare, că a fraudat instituția

³² Ce putem învăța din eșecul lui Nick Leeson – (ex)trader la (ex)banca Barings <http://investclub.ro/ce-putem-invata-din-esecul-lui-nick-leeson/>, accesat la 07.05.2017.

³³ Fraude bancare ce au facut inconjurul lumii <http://www.ziare.com/economie/stiri-economice/fraude-bancare-ce-au-facut-inconjurul-lumii-223482>, accesat ;a 07.05.2017.

³⁴ Cazuri celebre de fraude bancare <http://www.money.ro/cazuri-celebre-de-fraude-bancare/>, accesat la 08.05.2017.

timp de 11 ani. A fost condamnat un an mai târziu.³⁵ Suma sustrasă a fost peste 1 miliard de dolari.

În aprilie 2004, cel mai influent bancher din Spania, Emilio Botin, președinte al Banco Santander Central Hispano, a fost pus sub acuzație de fraudă, pentru că ar fi utilizat fondurile băncii ca să rezolve o problemă internă de management. Ordinul judecătoresc de punere sub acuzație a fost rezultatul plângerilor acționarilor despre pachetele generoase oferite celuilalt președinte, Jose Maria Amusatogui, și fostului vicepreședinte, Angel Corcostegui, când aceștia s-au retras de la conducerea băncii în 2001, respectiv 2002. Acuzatorii au denunțat faptul că Botin a cumpărat retragerile celor doi cu banii acționarilor.

Acordul s-a realizat în secret, chiar în ziua fuziunii, iar consiliul director al băncii a fost informat cu privire la plata recompenselor doar trei luni mai târziu, când i s-a cerut aprobarea să execute fuziunea. Potrivit presei spaniole, pachetele de recompensări valorau 65 milioane euro, pentru Amusatogui, și 108 milioane euro, pentru Corcostegui.

Trei ani mai târziu, în mai 2007, Hafiz Nazeem, un bancher al diviziei de investiții a băncii Credit Suisse a fost arestat pentru acuzații de fraudă bursieră, după ce a dezvăluit informații unui complice din Pakistan, despre nouă tranzacții pe care banca urma să le facă. Cei doi au câștigat, astfel, circa 7 milioane dolari.

La fel una dintre cele mai mari fraude bancare a fost înfăptuită de către *Jérôme Kerviel*, traderul junior acuzat că a provocat grupului bancar Société Générale pagube de 4,9 miliarde de euro.

SocGén l-a acuzat pe Kerviel de inițierea unor tranzacții frauduloase masive în 2007 și 2008, care au provocat băncii pierderi masive în momentul în care le-a descoperit și lichidat, pe o piață aflată în scădere abruptă. Poliția a descins la fostul loc de muncă al lui Kerviel, unde a inspectat computerele folosite în tranzacții, și la apartamentul acestuia din vestul Parisului. Au fost reținute toate documentele și fișierele din computere, precum și alte probe care le-ar putea folosi autorităților în anchetă.

Autoritățile au făcut presiuni asupra managerilor SocGén pentru a explica cum a fost posibil ca un trader junior, despre care se crede că a acționat singur, să păcălească sisteme de securitate considerate aproape imposibil de depășit. Timp de luni bune, tânărul a reușit să

³⁵ TOPUL celor mai mari fraude bancare DIN LUME. Care au fost prejudiciile <http://evz.ro/TOPUL-celor-mai-mari-fraude-bancare-DIN-LUME-Care-au-fost-prejudiciile-1008757.html>, accesat la 08.05.2017.

mascheze pierderile înregistrate prin tranzacțiile făcute manipulând aceste sisteme. În urma scandalului de la SocGén, Jean-Claude Trichet, șeful Băncii Centrale Europene (BCE), a ridicat problema necesității întăririi controalelor la bănci.³⁶

„La momentul în care a fost prins, pierderile băncii erau de circa 1,5 miliarde de euro. Restul pagubelor - 3,4 miliarde de euro - au fost generate de decizia băncii de a lichida într-un moment nefast contractele pe care le aranjase traderul“, a spus un bancher de la un grup rival, citat de publicația „Financial Times“. Banca nu avea însă de ales, deoarece tranzacțiile erau neautorizate. Mai mult, voci din piață spun că este greu de crezut că această pagubă a fost făcută de un singur om și că trebuie să mai fi existat și alți complici.

Jérôme Kerviel este necăsătorit. Are studii de finanțe la universitățile din Nantes și Lyon. Un fost profesor, de la Universitatea din Lyon, Andre Tiran, menționa că Jérôme a fost un student care nu a creat niciun fel de probleme. Un băiat normal și foarte muncitor. S-a angajat la SocGén în 2000. De atunci, a evoluat de la un angajat la ghișeu până la poziția de trader junior.

În eforturile lor de a combate fraudă, bancile sunt constrânse de îngrijorări generate de experiența posesorilor de carduri cât și de propria lor competitivitate. Legislația de protecție a datelor este interpretată de majoritatea băncilor drept o barieră semnificativă în cooperare, deși experți europeni în protecția datelor, sugerează că adevărata problemă este percepția și interpretarea acesteia, nu cadrul legislativ propriu-zis.³⁷

Oricum menționăm că supravegherea bancară joacă un rol important în monitorizarea contrapartidelor masei monetare, ce au un rol esențial în administrarea mecanismului de transmisie a politicii monetare iar măsurile care se impun în cazul fraudei bancare sunt reducerea expunerii, majorarea capitalului sau îmbunătățirea activității de administrare a riscului.

³⁶ Cea mai mare fraudă din istoria bancară <http://www.strainatate.org/pages/news/print.phpid=884>, accesat la 09.05.2017.

³⁷ Ibidem.

CAPITOLUL II. ANALIZA FRAUDEI BANCARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

II. 1 Începutul fraudei bancare din RM

Problemele sectorului financiar, în general, și ale sectorului bancar, în particular, au fost acumulate pe parcursul anilor, indiferent de regimurile și partidele aflate la guvernare. Sectorul bancar din Republica Moldova este elementul care a făcut posibilă transformarea R. Moldova într-o spălătorie regională de mijloace financiare de proveniență dubioasă, începând cu 2005. De asemenea, acest sector a fost utilizat pentru stoarcerea resurselor financiare din rezervele valutare ale Băncii Naționale a Moldovei în 2014, furtul miliardelor, cu o convertire ulterioară a datoriilor și golurilor în datorie de stat³⁸.

Toate acestea au generat riscuri majore pentru securitatea statului, a sistemului financiar, dar și pentru cetățeni în special. Aceste riscuri sunt generate de tranzitarea și extragerea resurselor financiare ale Republicii Moldova, ale cetățenilor care lucrează inclusiv peste hotare, și plasarea lor în zone off-shore, în bănci comerciale riscante, de mâna a doua, într-o jurisdicție aflată sub efectul sancțiunilor internaționale (Federația Rusă).

Evoluțiile recente din sectorul financiar-bancar local scot în evidență două etape distincte de erodare a siguranței sectorului, care la un moment dat s-au intercalat:

Perioada anilor 2005-2014 – spălătoria banilor de proveniență ilicită și dubioasă din regiune prin sistemul bancar cu ajutorul sistemului judecătoresc și sub protecția/îndrumarea/ghidarea a celor de la putere;

Perioada anilor 2014-2016 – furtul miliardelor din sistemul bancar, inclusiv din BNM, cu convertirea golurilor create în datorie de stat, pusă pe umerii cetățenilor simpli, furtul fiind conceput și realizat de grupuri de interese cu participarea reprezentanților elitelor politice, în condiții de captivitate a instituțiilor statului și a conducătorilor acestora, vulnerabili și șantajabili.³⁹

³⁸ Radiografia fraudelor bancare: spălătoria, furtul miliardelor și datoria de stat <http://www.ipn.md/ro/comunicate/6100>, accesat la 19.05.2017.

³⁹ Transparency International: Moldova a devenit o spălătorie financiară regional <http://moldnews.md/rom/news/82254>, accesat la 19.05.2017.

Conceptul „spălătoriei” este descris cu lux de amănunte în nota unui consilier prezidențial din iunie 2005. Cele descrise au fost realizate pe parcursul anilor, fapt care a contribuit la spălarea și tranzitarea a miliarde de dolari din străinătate prin sistemul bancar, cu legalizarea asigurată de justiția locală. Această schemă a funcționat până în 2004 cu băncile din Letonia.

Condiția categorică impusă Letoniei la momentul aderării în Uniunea Europeană a fost transparența sectorului bancar și eliminarea spălătoriilor financiare din practica bancară. Prin urmare, schemele și-au găsit susținători influenți în Republica Moldova.

Credit rapid de un miliard de dolari. Scandalul a izbucnit atunci când Banca Națională a Moldovei (BNM) a descoperit că trei instituții financiare de la Chișinău au acordat împrumuturi în valoare totală de 1 miliard de dolari. Este vorba despre banci importante - Banca de Economii, Banca Socială și Unibank, care împreună dețineau aproape o treime din activele bancare ale țării, inclusiv banii pentru plata pensiilor. Pe de altă parte, și suma este enormă pentru Moldova, al cărei PIB nu trece de 8 miliarde de dolari.⁴⁰

În ciuda dimensiunilor – aproape 12% din Produsul Intern Brut al țării - tranzacția financiară a fost încheiată rapid, în câteva zile. Poate nu întâmplător, creditele au fost acordate chiar înainte de [alegerile parlamentare](#) de la sfârșitul lunii noiembrie, care au fost câștigate la limită de partidele cu orientarea pro-europeană în fața opoziției pro-ruse.

Principalele elemente care au fost determinante și au transformat Republica Moldova într-o spălătorie regională de proporții sunt:⁴¹

- Modificarea masivă a legislației care reglementează activitatea sectorului bancar – Legea cu privire la BNM și Legea instituțiilor financiare – 2007;
- Modificarea Codului fiscal și eliminarea impozitului pe venit, băncile nefiind obligate să raporteze proveniența veniturilor din fluxurile financiare de miliarde care urmau să tranziteze Moldova – 2007;
- Eliminarea din Codul penal a prevederilor ce țin de operațiunile cu gajul și răspunderea penală a managerilor băncilor pentru lipsuri și subevaluarea gajului – 2008;

⁴⁰ Un MILIARD de dolari a disparut fara urma din Republica Moldova chiar inainte de alegeri. "O parte din suma a ajuns în Rusia" <http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/moldova-mai-saraca-cu-un-miliard-de-dolari-care-au-disparuti-chiar-inainte-de-alegeri-o-parte-din-bani-au-ajuns-in-rusia.html>, accesat la 15.05.2017.

⁴¹Radiografia Fraudelor Bancare: Spălătoria, Furtul Miliardelor Și Datoria De Stat, <http://www.transparency.md/index.php/2016/10/17/radiografia-fraudelor-bancare-spalatoria-furtul-miliardelor-si-datoria-de-stat/>, accesat la 17.05.2017.

- Eliminarea taxei de stat stabilite ad-valorem și plafonarea plăților, astfel facilitând legalizarea în instanțe a miliardelor tranzitate – 2010;
- Încercări de atac și preluare a controlului asupra BEM, inițial asupra acționarilor mici, ulterior și asupra statului, cu includerea băncii în spălătoria regională, acțiuni reușite definitiv în septembrie 2013, când statul a cedat benevol și ilegal pachetul majoritar de 56,1% unor reprezentanți ai grupurilor de interese.

Cazul Băncii de Economii din Moldova. Cazul BEM, bancă deținută majoritar de către stat, este un exemplu clar de atac raider, devalizare și decapitalizare aplicate de câteva grupuri de interese, lucruri amplificate din 2011 cu atac raider asupra celor 18,5% pentru a intra în acționariatul BEM. BEM a fost controlată periodic de către stat, iar la anumite perioade – de către grupuri de interese intrate netransparent în acționariatul BEM, datorită inacțiunii și aprobărilor tacite din partea instituțiilor statului, inclusiv BNM.

BEM a fost atacată cu scopul lipsirii statului de pachetul majoritar în două etape regizate diferit:

- Până în august 2012, miza atacului a fost declararea neconstituționalității HG nr. 1214e din 17.12.1998 și HG nr. 78 din 02.02.1999. Ca urmare, noii „acționari” legalizați abuziv de către BNM în 2012 au devenit acționari majoritari, iar statul – minoritar cu 14,2 %. Scenariul a fost zădărnicit și blocat ulterior, chiar dacă în contestarea la Curtea Constituțională depusă de către deputații Reidman, Sîrbu și Vitiuc se considera că statul trebuie să rămână minoritar, cu 14,2%, la BEM.
- În perioada septembrie 2012 – septembrie 2013, miza a fost decapitalizarea forțată și accelerată a BEM, regizată de anumite centre de luare a deciziilor. Prin acest scenariu s-a dorit crearea unei percepții de probleme financiare care ar determina statul să cedeze controlul asupra BEM, fapt realizat în septembrie 2013. În cele din urmă, statul a cedat ilegal pachetul majoritar gratis, printr-o schemă impusă de anumite centre de interes, conectate la interese regionale din afara țării.⁴²

În urma spălătoriei regionale de resurse financiare pe baza sistemului bancar și a sistemului judiciar din Moldova au fost spălate mijloace provenite din delapidări de fonduri bugetare din Rusia (cazul Magnitsky prin BEM, fapt confirmat în corespondența cu autoritățile

⁴² Radiografia Fraudelor Bancare: Spălătoria, Furtul Miliardelor Și Datoria De Stat <http://www.transparency.md/index.php/2016/10/17/radiografia-fraudelor-bancare-spalatoria-furtul-miliardelor-si-datoria-de-stat/>, accesat la 21.05.2017.

Republicii Moldova), zeci de miliarde de dolari de proveniență dubioasă din Rusia prin intermediul Moldindconbank (investigația internațională dar și locală fiind în derulare, dar cu mare întârziere). Sunt cunoscute multiple alte cazuri de utilizare a băncilor din Republica Moldova, asupra cărora sunt pornite investigații internaționale, inclusiv în SUA, privind spălări de bani, delapidări de fonduri care au aparținut atât unor persoane fizice, cât și juridice din străinătate. Lista băncilor implicate din Republica Moldova este în creștere.

Încorporarea BEM și crearea unui nucleu al schemei mari urma probabil să se întâmple odată cu cedarea unui pachet important de acțiuni unor grupuri de influență din Federația Rusă în 2014. Acest scenariu s-a oprit în implementare odată cu începerea unor investigații interne în Federația Rusă, în 2014, cu reținerea unor persoane influente în mediul politic și bancar, conectate la spălătoria regională și schemele aplicate în R. Moldova. Totodată, câteva bănci comerciale din Rusia au fost lipsite de licență de activitate după ce au fost implicate în spălătorie.

Prin urmare, miza încorporării BEM, precum și a altor două bănci (făcând parte din același grup de proprietari și beneficiari, Kroll 1), a dispărut. Iar aceste trei bănci au devenit o povară pentru noii proprietari și beneficiari, de care trebuia de scăpat.⁴³

Din iunie 2014 a început trecerea de la spălătorie regională la furtul miliardelor din sectorul bancar local.

Elementele determinante ale începutului furtului miliardelor din sistemul bancar al Republicii Moldova cu implicarea, susținerea și coordonarea instituțiilor, conducătorilor acestora și exponenților politici sunt:

- BEM, nefiind deja atractivă ca parte din spălătorie, a devenit o “minge fierbinte” în mâinile deținătorilor. Din iunie 2014, în lipsa unei supravegheri speciale instituite de BNM la BEM, începe atragerea agresivă a depozitelor bancare de la populație prin cele mai mari dobânzi oferite în sistemul bancar pentru a cere ulterior credite de urgență de la BNM;
- În iulie și septembrie 2014, se modifică legislația din domeniul bancar și financiar. Astfel, prin angajarea de răspundere a guvernului Leancă, sunt create premise legale de creditare de urgență a băncilor comerciale în dificultate de către BNM cu garanția guvernului;

⁴³ Jaful secolului – fraudă „de succes” <http://www.jurnal.md/ro/economic/2017/3/5/jaful-secolului-frauda-de-succes-etape/>, accesat la 22.05.2017.

- În noiembrie 2014, în ședință secretă, guvernul decide alocarea a 9,6 miliarde lei de la BNM celor trei bănci (BEM, Banca Socială și Unibank). Decizia a fost luată contrar legislației, întrucât nu a fost instituit nici organul abilitat să declare situații de criză, și nici criza nu a fost anunțată oficial;
- Raportul Kroll 1 atestă caracterul fraudulos al operațiunilor financiare dintre instituțiile bancare (nu doar cele 3, cel puțin 7 la număr), efectuate în scopul scoaterii din sistemul bancar a miliardelor în jurisdicții dubioase și off-shore, și compensării lipsurilor din rezervele BNM;
- Este de remarcat complicitatea și coordonarea deciziilor a trei instituții autonome în aceeași zi de 27 noiembrie 2014: BNM decide asupra administrării speciale; CSJ decide că emisia de acțiuni prin care statul a rămas din majoritar doar un acționar cu 33% (septembrie 2013) este ilegală și întoarce statului poziția de acționar majoritar; Consiliul Concurenței decide inițierea investigației asupra ajutorului de stat prin creditarea de la BNM celor 3 bănci. De fapt, prin aceste acțiuni concertate, statului i-au fost transmise datoriile și gaura de la BEM;
- Pe 28 noiembrie 2014, cu mare întârziere și evitând etapa de supraveghere specială, prevăzută de Legea instituțiilor financiare, BNM introduce administrarea specială și la BEM, și la Banca Socială, când resursele financiare deja erau scoase din bănci;
- Din raportul BNM se vede clar că mai puțin de jumătate din resursele oferite în 2014-2015 de BNM celor trei bănci au fost folosite conform destinației – pentru acoperirea depozitelor persoanelor fizice. Cealaltă parte a fost utilizată în alte scopuri, inclusiv pentru a crea venituri nemeritate din speculații valutare în primele 6 luni ale anului 2015;
- Prin a doua decizie secretă, în martie 2015, guvernul Gaburici a alocat încă 5,4 miliarde lei pentru acoperirea și achitarea depozitelor persoanelor fizice.

Ca urmare, au avut loc extragerea miliardelor din băncile comerciale, iar apoi și extragerea din rezervele valutare ale statului. Ulterior, toate consecințele financiare au fost trecute din nou pe seama statului, adică pe fiecare cetățean sub formă de povară fiscală în creștere, distragere de mijloace bugetare pentru acoperirea golurilor în detrimentul proiectelor sociale (educație, medicină, protecție socială) și de infrastructură (drumuri, acces la apă și dezvoltare).

De la spălătorie, prin furt, la datorie de stat. La 26 septembrie 2016, prin asumarea răspunderii, guvernul decide transpunerea datoriilor create pe umerii cetățenilor. Astfel a fost realizat scenariul conceput de guvernare în 2014, când au fost modificate legi pentru ca furtul să aibă loc, când prin decizii secrete au fost alocate resurse creditare de la BNM, cunoscând că băncile comerciale nu vor întoarce creditele la BNM – un fel de credite neperformante de miliarde oferite de BNM.⁴⁴

Convertirea a 13,34 miliarde lei în datorie de stat pentru următorii 25 de ani înseamnă:

- Triplarea datoriei interne de stat de la 7,2 miliarde lei la începutul anului 2016 la peste 22 miliarde lei la finele anului 2016;
- Costuri bugetare de stingere și deservire a celor 13,34 miliarde lei în sumă totală de 25 miliarde lei în următorii 25 de ani;

De remarcat și standardele duble la stabilirea dobânzilor aplicate de guvernare și BNM. Astfel, aceleași resurse au costat beneficiarii și proprietarii băncilor doar 0,1%, iar cetățenii vor plăti 5% anual următorii 25 de ani, adică dobânzi de 50 de ori mai mari. Explicațiile BNM privind abordări diferite la stabilirea acestor dobânzi sunt prezentate mai jos:⁴⁵

„Rata dobânzii la creditele de urgență de 0.1 la sută anual a fost stabilită luând în considerație capacitățile limitate de deservire a creditelor de către băncile în dificultate. Aplicarea unei rate a dobânzii mai mari urma să diminueze mijloacele disponibile ale băncilor pentru stingerea obligațiunilor față de creditori. De asemenea, o valoare mai mare a dobânzilor ar fi majorat și mai mult sumele ce urmează a fi recuperate din băncile respective” – despre dobânzile la creditele de urgență de la BNM celor trei bănci în 2014-2015, cunoscând din start că acestea nu vor fi întoarse.

„Rata de 5.0 la sută anual a fost aplicată în baza faptului că la momentul de față Banca Națională a Moldovei promovează un regim de țintire a inflației la un nivel de 5.0 la sută anual. Aceasta permite ca suma achitată în termen reali să rămână neschimbată, iar Banca Națională a Moldovei să evite pierderi suplimentare legate de deprecierea datoriei (la fel, în

⁴⁴ Spălătorie, furtul miliardelor și datoria de stat <http://radiochisinau.md/spalatoria-furtul-miliardelor-si-datoria-de-stat---39304.html>, accesat la 23.05.2017.

⁴⁵ Frauda „de succes”. ETAPE <https://www.zdg.md/editia-print/social/frauda-de-succes-etape>, accesat la 24.05.2017.

termeni reali). În cazul unei dobânzi medii mai joase de 5.0 la sută, dobânda în termeni reali ar fi fost negativă, însemnând astfel creditarea directă de către BNM a Guvernului, fapt interzis de lege și de standardele internaționale”, despre dobânzile la datoria de stat asumată prin „legea Filip” (26 septembrie 2016).

Din cele spuse mai sus reiese că creditarea directă de BNM a guvernului este interzisă prin lege și standardele internaționale, în același timp, fiind posibilă creditarea de BNM a beneficiarilor fraudei bancare. Cum interpretăm: duble standarde? sfidarea bunului simț? interese și complicitate?

Sectorul bancar este controlat de câteva grupuri de interese, generând riscuri suplimentare. Sunt evidente lipsa transparenței în raport cu beneficiarii efectivi finali, expunerile mari față de unii clienți, creditarea persoanelor afiliate în portofoliile băncilor, precum și creditele neperformante mari în rezultat. Nu e vorba doar de băncile în proces de lichidare. Aceste concluzii vin și ca urmare a celor întâmplate în 2014, când 3 instituții bancare au ajuns în situații „deplorabile” în mod coordonat, urmare a unor scenarii similare.

În opinia experților, riscurile de contaminare a sistemului financiar persistă. Alte câteva instituții financiare pot fi parte ale aceluiași scenariu pe viitor, nu doar din sectorul bancar, dar și în asigurări, leasing și asociații de economii și împrumut. Baniile cetățenilor încredințați acestor entități sunt în pericol, în mare parte, din cauza complicității autorităților statului cu diferite grupuri de interese care administrează fluxurile financiare din Republica Moldova.

Acest digest a fost realizat în cadrul proiectului „Consolidarea statului de drept și democratic: contribuția societății civile” susținut financiar de Ambasada Olandei prin Programul Fondului de responsabilitate și implementat de Transparency International – Moldova. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor. Prin publicarea unei serii de digest-uri, cu suportul experților din domeniu, Transparency International – Moldova își pune scopul de a informa în mod accesibil populația pentru a dezvolta atitudini vizavi de situații și politici de rezonanță⁴⁶.

⁴⁶Radiografia Fraudelor Bancare: Spălătoria, Furtul Miliardelor Și Datoria De Stat
<http://www.transparency.md/index.php/2016/10/17/radiografia-fraudelor-bancare-spalatoria-furtul-miliardelor-si-datoria-de-stat/>, accesat la 24.05.2017.

II.1.1 Actorii implicați

În raportul Kroll, cea mai mare companie de investigații financiare din lume, este menționat transferul către firme offshore, prin intermediul unor SRL-uri necunoscute, a 750 mil. dolari, iar principalul nume în jurul căruia se învârt tranzacțiile este al omului de afaceri Ilan Shor. De asemenea mai sunt suspectați acționarii de la Unibank, Petru Lucinschi, fostul președinte al Moldovei, Viorel Melnic, membru PSRM și fostul șef al Departamentului Vamal, Marina Tauber, președinta Federației de Tenis din Moldova, Reghina Apostolova, fost candidat la Consiliul municipal Chișinău din partea PCRM, jurnalistul Vladimir Novosadiuc sau Aurel Marinescu, șeful pazei omului de afaceri Gabriel Stati. În document mai apar și numele unor cetățeni ruși⁴⁷.

Insinuări despre potențialii beneficiarii furtului și coordonatori au fost făcute în cadrul unor dezvăluiri publice de către doi foști angajați ai sistemului: Mihail Gofman (CNA) și Sergiu Sagaidac (BS). Dacă e să credem acestor dezvăluiri, valoarea fraudei bancare a fost pe potrivă numelor celor implicați. Gofman și Sagaidac au sugerat că în calitate de coordonator a fost implicată o persoană puțin cunoscută până în prezent – Serghei Iaralov, care ar fi un apropiat al vice-președintelui PD – Vlad Plahotniuc. Printre beneficiarii furtului, cei doi i-au menționat pe Vlad Filat, Veaceslav Platon, Ilan Șhor și Vlad Plahotniuc. Numele lui Iaralov a mai fost menționat și de ex-premierul Ion Sturza, ex-premierul Vlad Filat și unii jurnaliști, iar numele celor patru potențiali beneficiari, poate fi confirmat de orice cetățean.

Cu toate astea, nu toți din cei menționați au ajuns pe mâna justiției. Până în prezent, dintre aceștia, Filat a primit o condamnare de 9 ani, Ilan Shor s-a ales cu arest la domiciliu și calitate de bănuț; Veaceslav Platon a fost condamnat la 18 ani de închisoare pentru escrocherie și spălare de bani în proporții deosebit de mari în dosarul fraudelor de la Banca de Economii. Lui Platon i-au fost sechestrate bunuri de peste 800 de milioane de lei, care urmează să fie încasate de Banca de Economii din valoarea bunurilor care aparțin acestuia. Ulterior, instanța de apel a ridicat sechestrul de pe imobilele și conturile mai multor companii de asigurări care figurează în dosar. Asta deși procurorii anticorupție au constatat că banii ar avea proveniență ilegală și ar fi

⁴⁷<http://www.hotnews.ro/stiri-international-20075174-fost-facut-public-raportul-kroll-despre-furtul-secolului-din-republica-moldova-doar-3-zile-din-noiembrie-cateva-srl-uri-primit-750-mil-dolari-trimise-apoi-conturi-ale-unor-firme-off-shore.htm>, accesat la 25.05.2017.

fost spălați de afacerist⁴⁸; iar Plahotniuc și Iaralov sunt în stare de libertate și nu au nici statut oficial de bănuț.

Condamnarea ex-premierului Vlad Filat este una dintre cele mai mari condamnări în dosarul miliardului, dar și în istoria RM. Fostul premier va plăti cu 9 ani de libertate, fiind învinuit și judecat pentru 64 de episoade în care ar fi primit remunerare ilicită de la omul de afaceri Ilan Shor.

De la ridicarea imunității de deputat (15.10.15), primul arest de 72 de ore, prelungit mai bine de 7 luni, pe 27 iunie 2016, judecătoria Buiucani l-a condamnat pe Vlad Filat la 9 ani de închisoare în penitenciar de tip închis. Condamnarea a fost însoțită de sechestrul averii, renunțare la funcția de președinte al partidului Liberal Democrat. Fostul premier mai o are o șansă de a scăpa de condamnare, dacă dosarul lui va ajunge la CEDO. Însă chiar și în această eventualitate, numele lui va dispărea din viața politică.⁴⁹

Un nume la fel de mare în dosar, este și cel al omului de afaceri Ilan Shor, trimis în arest la domiciliu imediat după publicarea raportului KROLL. La scurt timp acesta a fost eliberat, pentru a participa în cursa electorală de alegere a primarului orașului Orhei, pe care a și câștigat-o. Cu 5 zile înainte de condamnarea lui Filat, Șhor a fost arestat din nou pentru 72 de ore pentru escrocherie în proporții deosebit de mari și spălare de bani. Prelungit de mai multe ori, arestul lui Shor a fost în cele din urmă transferat la domiciliu. Chiar dacă raportul Kroll, îl indică pe Shor drept unul dintre principalii beneficiari, procuratura nu poate proba implicare lui. Pe Shor îl protejează și așa-zisul autodenunț. El cel care l-a denunțat pe Vlad Filat, reclamând că i-ar fi dat în ultimii 5 ani fostului premier, circa 250 milioane de USD în schimbul unor anumite servicii și exercitarea influenței.

Spre deosebire de Filat, Shor reușește să se bucure de susținerea și simpatia alegătorilor, chiar fiind bănuț în cel mai mare dosar de spălare de bani. Chiar dacă va fi în cele din urmă condamnat, Shor va plăti mult mai ieftin ca Filat și are toate șansele să rămână ”cel mai iubit dintre orheieni”.

⁴⁸ <http://www.jurnal.md/ro/justitie/2017/12/8/mama-lui-veaceslav-platon-la-curtea-de-apel-a-contestat-sentinta-de-condamnare-a-fiului-sau/>, accesat la 20.01.2018.

⁴⁹ Furtul miliardului - fila neagră din istoria celor 25 ani de independent <https://crimemoldova.com/news/history-of-Independence/furtul-miliardului-fila-neagr-din-istoria-celor-25-ani-de-independen-/>, accesat la 25.05.2017.

Și fostul șef BEM, Grigore Gacikevici a fost reținut la începutul lunii decembrie 2015, în calitate de bănuț, în dosarul miliardului, pe faptul încălcării regulilor de creditare în perioada în care deținea funcția de președinte la BEM. El este învinuit că a favorizat dobândirea de către doi oameni de afaceri a unui credit prin înșelăciune, în valoare de peste 2 mln de euro și rămâne până în prezent în arest.

În cadrul acestui dosar mai sunt vizați și actuali și foști președinți, membri ai consiliilor de administrare a băncilor, angajați CNPF, miniștri, dar și agenți economici care au beneficiat de credite, inclusiv nașul lui Vlad Filat (primul condamnat în acest dosar).

Gofman și Sagaidac au mai declarat că listă celor bănuți este mult mai mare. Și rezultatele celui de-al doilea raport Kroll, ar putea aduce nume noi.

Pe de altă parte, chiar dacă au figurat și în raportul Kroll, și în declarațiile unor politicieni sau, multe persoane nu au primit nici statut de bănuț în acest dosar, fiind în continuare în libertate: fostul Guvernator BNM – Dorin Drăguțanu, fostul președinte de țară – Petru Lucinschi, fostul șef al Departamentului Vamal - Viorel Melnic, președinta Federației de Tenis din Moldova - Marina Tauber, fost membru al CA al Băncii Sociale - Vladimir Novosadiuc, notarul Olga Bondarciuc, ș.a.

Banii ar fi disparut din trei dintre cele mai importante bănci din Moldova chiar înaintea alegerilor din noiembrie, anul 2015, prin intermediul unor credite. Unde au ajuns nu se știe încă, dar se vorbește despre bănci din Rusia sau companii offshore greu de controlat.⁵⁰

Ilan Shor, omul de afaceri despre care raportul detectivilor de la Kroll sugerează că a fost creierul „Furtului secolului“, este unul dintre cei mai bogați businessmeni de peste Prut, potrivit presei locale.

Shor deține compania Dufremol, cel mai mare operator de comerț în regim Duty Free din Moldova, afacere întemeiată de tatăl său, Miron Shor, în 1994.

În aprilie 2014, omul de afaceri a devenit președintele Consiliului de Administrare al Băncii de Economii, iar apoi membru al Consiliului de Administrație al Aeroportului Internațional Chișinău.

Câteva luni mai târziu, în septembrie, milionarul a preluat două posturi de televiziune locale, Euro TV și Alt TV. Presa moldovenească a scris la acea vreme că reprezentantul lui Shor,

⁵⁰<http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/detectivii-sunt-pe-urmele-miliardului-de-dolari-disparut-din-moldova-in-raportul-secret-apare-si-un-fost-presedinte.html> Raport despre "Furtul Secolului" din Republica Moldova. Detectivii sunt pe urmele MILIARDULUI de dolari disparut, accesat la 25.05.2017.

Vladimir Novosadiuk, a impus jurnaliștilor din cele două redacții să urmeze o orientare împotriva integrării în Uniunea Europeană a Republicii Moldova, informație negată ulterior de Novosadiuk. Shor deține și clubul de fotbal Milsami Orhei.

Businessman-ul s-a născut în Israel, iar familia lui a decis să se mute în Chișinău când acesta avea doi ani.

Într-un interviu acordat unei publicații din Republica Moldova în urmă cu cinci ani, Shor povestea că a condus prima sa afacere la 13 ani, un business cu telefoane mobile.

În raportul Kroll, companiile lui Shor sunt suspectate a fi fost principalele beneficiare ale banilor dispăruți din băncile moldovenești, care ar fi fost trecuți prin conturi deschise în Letonia.

Potrivit raportului, „din probele examinate până acum rezulta că, între 17 august 2012 și 30 noiembrie 2014, Unibank, Banca Socială și Banca de Economii au trecut printr-o schimbare de acționariat semnificativă. Ca urmare, fiecare dintre bănci a fost implicată într-o serie de tranzacții care în ansamblul lor nu au nicio justificare economică solidă și au dus în final la deteriorarea balanței lor contabile până când au ajuns să nu mai fie viabile. La scurt timp de la schimbarea acționarilor, băncile par să se fi coordonat pentru a-și maximiza volumul de lichidități disponibile astfel încât să poată spori creditarea unor entități din Moldova. Aceste entități par a nu fi legate, dar primele analize arată că ele formează de fapt un grup”.⁵¹

Detectivii financiari de la Kroll spun că „indiciile sugerează ca Ilan Shor și asociații săi au jucat un rol cheie în coordonarea acestei activități, sugerând ca el a fost unul dintre beneficiari, dacă nu singurul.” Printre cei implicați se numără însă nu doar moldoveni, ci și cetățeni letoni, britanici și ciprioți. De pildă, cei de la Kroll îi menționează pe Marios Papantoniou, deținătorul unei firme de contabilitate, anchetat pentru spălare de bani, și pe Andrew Moray Stuart, un presupus aristocrat britanic implicat și în scandalul financiar Magnitki din Rusia.

⁵¹ <http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/detectivii-sunt-pe-urmele-miliardului-de-dolari-disparut-din-moldova-in-raportul-secret-apare-si-un-fost-presedinte.html> Raport despre "Furtul Secolului" din Republica Moldova. Detectivii sunt pe urmele MILIARDULUI de dolari disparut, accesat la 26.05.2017.

II.1.2 Schemele întrebuințate

Toate transferurile suspecte ale unor sume uriașe de bani s-au realizat sub ochii nepăsători ai Guvernului și Băncii Naționale a Moldovei. Un episod relatat în raport este extrem de relevant în acest sens: când oficialii ai Băncii de Economii au vrut să pună la adăpost documente esențiale, ei au apelat la o firmă de transport despre care se știa că e controlată de Ilan Shor. Oficialii respectivei firme au raportat după doar o zi furtul mașinii care transporta documentele.

Astfel, numele omului de afaceri Ilan Shor și al grupului său de firme este menționat ca principal beneficiar al tranzacțiilor dubioase efectuate la cele 3 bănci care, potrivit raportului, ar fi controlate de Shor: Banca de Economii, Banca Socială și Unibank.⁵²

În total, în urma unor tranzacții foarte complexe între cele 3 bănci, cu implicarea unor firme afiliate grupului Shor, ale mai multor companii offshore înregistrate în Marea Britanie și Hong Kong, doar între 24 și 26 noiembrie 2014, Banca Socială a transferat către 5 companii necunoscute din Moldova o sumă de 13,5 miliarde de lei (circa 750 milioane de dolari)

Ulterior, aceste firme au transmis banii în conturile din Letonia ale unor companii offshore înregistrate în Marea Britanie și Hong Kong.⁵³

Compania britanică Kroll a fost selectată la sfârșitul lunii ianuarie, în urma unui concurs, pentru a verifica tranzacțiile dubioase de la Banca de Economii, Banca Socială și Unibank. Beneficiarul raportului este Banca Națională a Moldovei.

În raportul Kroll se menționează că în toată această schemă s-a acționat concertat și că s-a urmărit doar beneficiul firmelor asociate de grupul Shor, în detrimentul celor trei bănci.

Lucru ce ar fi dus într-un final la colapsul celor 3 instituții bancare.

La 30 noiembrie 2014, atunci când Banca Națională a Moldovei a impus administrație specială la cele 3 bănci, datoriile lor ajungeau la un total de 18 miliarde de lei, se arată în raport.

Potrivit publicației din Republica Moldova, toată schema se pare că a fost pusă la punct începând cu 2012, atunci când, grupul de companii condus de omul de afaceri Ilan Shor a început

⁵² <http://m.hotnews.ro/stire/20075174>, accesat la 26.05.2017.

⁵³ Raportul Kroll: Cel puțin 13,5 miliarde de lei de la BEM, Banca Socială și Unibank au ajuns în off-shore-uri <http://unimedia.info/stiri/raportul-kroll-cel-putin-13-5-miliarde-de-lei-de-la-bem--banca-sociala-si-unibank-au-ajuns-in-off-shore-uri-93288.html>, accesat la 26.05.2017.

să preia controlul asupra celor trei bănci prin diferiți intermediari. Este neclară situația dacă Shor a acționat singur sau împreună cu alte părți interesate. Nu este clar și de ce s-a decis ca principalele tranzacții să fie realizate tocmai în perioada 24-26 noiembrie 2014.

Peste tot însă, apare un grup de firme din Chișinău despre care nu se cunosc multe lucruri.

Fara activități notabile, acest mic grup de firme au reușit să se împrumute cu sute de milioane de lei de la cele trei bănci. Inclusiv și în ultima tranzacție ce a dus la înstrăinarea a 13,5 miliarde de lei spre firme offshore. Ulterior, aceleași firme transferă banii către firme offshore.

Raportul Kroll dezvăluie ca cel puțin 75 de companii controlate de grupul Shor au participat la furtul miliardului, transferând banii obținuți drept credite de la Banca Socială, Banca de Economii și UniBank în conturi din Letonia.⁵⁴

Jurnaliștii susțin că fondurile au fost transferate în special în conturile bancare deschise în două bănci din Letonia, înainte de a fi spălate printr-o rețea de aproximativ 100 de conturi bancare corporative din aceeași țară, potrivit informațiilor care apar în raportul Kroll II.

De asemenea, cele mai multe conturi au fost deschise pe numele unor companii înregistrate în Marea Britanie, Belize și Panama.

Majoritatea fondurilor s-au întors în țara pentru a plăti expunerile de credit existente și pentru a crea impresia ca au constituit împrumuturi corporative veritabile. Potrivit aceluiași surse, sumele fraudate au ajuns în mare parte la alte bănci din Republica Moldova.

Aproximativ 200 de milioane de dolari SUA au fost transferați pe conturile mai multor bănci din Letonia, unde au fost spălate în continuare printr-un mecanism complex. Reprezentanții companiei Kroll preconizează că etapa de recuperare a banilor fraudate va dura minim de la 18 luni, până la doi ani.

Faptul că FMI este cel care a ieșit la rampă e grav având în vedere că la Banca de Economii statul a fost acționar majoritar și nu a ieșit niciodată din acționariatul acesteia. Ilan Shor a deținut în 2014 funcția de președinte al Consiliului de Administrație al Băncii de Economii, poate cea mai mare păgubită în acest scandal. Cât timp Shor a fost președinte, situația financiară a instituției bancare s-a deteriorat considerabil, iar expunerea acesteia la persoanele

⁵⁴ Raportul Kroll II devaluie ca 75 de companii controlate de grupul Shor au participat la furtul miliardului din R. Moldova <http://www.hotnews.ro/stiri-international-21714609-raportul-kroll-devaluie-75-companii-controlate-grupul-shor-participat-furtul-miliardului-din-moldova.htm>, accesat la 27.05.2017.

afiliate a depășit de trei ori limitele permise. Înaintea venirii sale, s-a constatat că ultimele trei luni ale anului 2011 stocul de împrumuturi neperformante a crescut brusc, de peste șase ori față de cele trei luni anterioare. Situația s-a agravat continuu și peste un an stocul creditelor neperformante crescuse cu încă jumătate. O anchetă a arătat că activitatea defectuoasă de creditare a fost camuflată de Direcția de Management a Băncii.

Cele trei bănci devalizate au împreună 28 la sută din activele sistemului bancar, inclusiv bani pentru plata pensiilor, sau echivalentul a 20% din PIB. Furtul echivalează cu 15% din PIB-ul țării. Pentru a evita falimentul băncilor, statul a preluat controlul acestora și le-a recapitalizat cu mai multe sute de miliarde de euro. Bani nu i-a mai văzut de atunci, deși termenul de rambursare a expirat.

Tranzacțiile prin care a fost furat miliardul s-au derulat în doar câteva zile, chiar înainte de alegerile parlamentare din noiembrie în care partidele proUE au câștigat la limită majoritatea în fața reprezentanților prorusi. Leul moldovenesc a pierdut 42% din valoare între 1 noiembrie și 18 februarie. O anchetă a parlamentului sugerează că o parte din bani au fost transferați la câteva bănci rusești.

Toate transferurile suspecte ale unor sume uriașe de bani s-au realizat sub ochii nepăsători ai Guvernului și Bancii Centrale a Moldovei. Detectivii subliniază că managementul băncilor moldovenești au dat ordin ca documentele privind tranzacțiile dubioase cu companiile din Grupul Shor să fie arhivate. Documentele au fost încărcate într-un vehicul aparținând firmei Klassica Force, înființată de Ilan Shor împreună cu fostul șef Serviciului Securitate și Pază de Stat Igor Bodorin. Vehiculul a fost furat și incendiat, la fel din documente. Oficialii respectivei firme au raportat după doar o zi furtul mașinii care transporta documentele.

Aceasta sugerează că activitatea de creditare a fost una frauduloasă, și parte a eforturilor premeditate de a sifona fonduri din bănci.

La 30 noiembrie 2014, atunci când Banca Națională a Moldovei a impus administrație specială la cele 3 bănci, datoriile lor ajungeau la un total de 18 miliarde de lei, se arată în raport.

Anchetatorii au constatat că în perioada 17 august 2012 – 30 noiembrie 2014, Banca de Economii, Banca Socială și Unibank au suferit schimbări semnificative în acționariat în urma cărora proprietatea a fost transferată la indivizi și entități aparent fără legătură. Apoi, fără excepție, toate cele trei bănci au intrat într-o serie de tranzacții care nu aveau nicio rațiune economică, dar care au deteriorat atât de mult situația financiară a băncilor încât acestea nu mai

puteau supraviețui. După schimbarea structurii acționariatului băncile par să-și fi coordonat acțiunile astfel încât să maximizeze lichiditatea disponibilă pentru a crește masiv creditarea către anumite companii fantomă din Republica Moldova care au legătură cu grupul Shor. Aceste entități dau aparența că nu au legături unele cu altele, dar investigațiile sugerează că ele formează un grup înrudit, iar băncile au acționat coordonat pentru a ascunde adevărata natură a tranzacțiilor, făcute în dauna lor, și identitatea beneficiarilor.

Detectivii bănuiesc că a fost un plan coordonat pentru câștigarea controlului fiecărei bănci și pentru a manipula, ulterior, tranzacțiile pentru a permite acces la credit în timp ce aparențele sugerau contrariul.

De asemenea, raportul Kroll susține că de la bănci au fost recuperate mai multe harduri de pe care s-a încercat să fie ștearsă informația stocată, însă s-a reușit recuperarea datelor.

De asemenea, investigatorii companiei au solicitat BNM să facă tot posibilul ca să preia toate datele electronice de pe servere, rețea, emailuri interne, dar și calculatoare ale celor 3 bănci pentru a evita ștergerea informațiilor care ar putea servi ca probe pentru investigațiile ulterioare.

Banii dați de băncile moldovenești erau readuși, aparent, la bănci prin conturi la Privatbank din Letonia făcute în numele unor companii offshore din Marea Britanie și Hong Kong astfel încât companiile fantomă să aibă acces în continuare la finanțare.

Creditele acordate de o bancă erau acoperite cu împrumuturi luate de la altă bancă. Băncile moldovenești s-au folosit de depozite constituite la băncile rusești Alef Bank, Gazprombank și Interprombank pentru a garanta credite pentru companii afiliate grupului Shor (pe 25 și pe 26 noiembrie 2014 depozitele la aceste bănci au fost reduse la 0, iar pe 26 noiembrie băncile moldovenești au intrat în colaps).

Tranzacțiile la care au participat companiile fantomă ale lui Shor au contribuit în cele din urmă la prăbușirea băncilor, la sfârșitul anului 2014, companiile acumulând în câțiva ani o expunere de aproape 18 miliarde de lei moldovenești, din care 4,7 miliarde de lei reprezintă dobânzi.

Realizatorii raportului notează că materialul trebuie privit doar ca pe o sumă de informații furnizate detectivilor despre evenimentele care au dus la prăbușirea celor trei bănci. Detectivii nu au putut verifica informațiile furnizate lor de către Banca Națională a Moldovei.

De asemenea, ei atrag atenția că este nevoie de o anchetă mai amplă pentru a identifica exact cine și ce pagube a produs prin tranzacțiile frauduloase.

II. 2 Rolul Băncii Naționale a Republicii Moldova și a altor Instituții

În documentul care menționează despre Politica anti-fraudă a băncii naționale a Moldovei este menționat că consiliul de administrație al BNM promovează o politică de toleranță zero în legătură cu fraudă și mobilizează tot personalul Băncii să acționeze, în permanență, onest, cu integritate și demnitate, să protejeze toate resursele încredințate, să nu facă abuz de poziția ocupată.⁵⁵

Conducerea BNM este responsabilă pentru stabilirea și menținerea unui sistem de control intern (SCI) adecvat care să asigure realizarea politicilor și deciziilor Consiliului de administrație al BNM, Comitetului Monetar, Comitetului de Investiții, obiectivelor și atribuțiilor Băncii. Sistemul de control intern se bazează pe un proces continuu menit să identifice riscurile de activitate, pentru a evalua natura și amploarea acestor riscuri și de a le gestiona în mod eficient. Modalitatea de elaborare, implementare, menținere și administrare a SCI este descrisă în Regulamentul cu privire la Sistemul de Control Intern în cadrul Băncii Naționale a Moldovei.⁵⁶

În realitate se menționează că nici BNM, nici alte instituții de supraveghere nu au reacționat la timp la schimbările obscure în structura acționariatelor BEM, BS și UB. În afară de faptul că a reacționat tardiv, BNM a reacționat și prost. Autoritatea a decis să acorde în 2014 și 2015, celor 3 bănci, credite de urgență de peste 13 mlrd de lei (și asta în mare taină). Creditele de urgență nu au salvat însă soarta băncilor, la sfârșitul anului 2015, fiind inițiată lichidarea lor. Mai mult ca atât, s-a dovedit că BNM a avut și un soi de complicitate, după ce a devenit evident că toate datele despre schemele de spălare a banilor la cele 3 bănci, au fost preluate de compania care a investigat cazul, de la această autoritate, care a trebuit să fie și a fost la curent cu cele întâmplate.

Toate aceste detalii au devenit cunoscute la sfârșitul anului 2015, după ce autoritățile, pentru a mima căutarea miliardului, au contractat una dintre cele mai mari companii americane de investigații – KROLL, care a prezentat deja 2 rapoarte.

O altă problemă constă în faptul că nici instrumentele prezente nu au fost aplicate. Atât BNM, cât și CNA au avut în dotare instrumente pe care nu le-au aplicat, cum ar fi sancționarea

⁵⁵ POLITICA ANTI-FRAUDĂ A BĂNCII NAȚIONALE A MOLDOVEI, Banca Națională a Moldovei, APROBAT: Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei Nr. 23 din 03 februarie 2010, Chișinău 2010

⁵⁶Ibidem;

timpurie a băncilor, introducerea administrării speciale, disciplinarea conducătorilor, blocarea conturilor, etc.

Cooperarea între instituții s-a demonstrat inefficientă nu doar în acest caz. Depolitizarea definitivă a acestora îi va lăsa pe conducători singuri în fața legii și a obiectivului pe care instituția trebuie să îl îndeplinească. Abia atunci o cooperare sănătoasă, nemotivată politic, ci bazată pe obiective comune, ar fi posibilă.

Autoritățile regulatorii și de control, deci, trebuie scoase de sub influența politică. Banca Națională, CNA, Procuratura Generală. Dacă fiecare persoană din aceste instituții s-ar fi condus de lege, nu de reguli de alt gen, atunci, chiar și cu legislația imperfectă, această fraudă n-ar fi avut loc. Vorbim de un lanț destul de lung de persoane din interiorul acestor instituții, care erau obligați să acționeze, dar nu au acționat.

Un rol primordial al Băncii Naționale este de a ocroti sistemul bancar de interese obscure. Este important ca în sectorul bancar să fie admiși doar businessmani ce pot demonstra proveniența legală a banilor pe care îi investesc, pentru că banii murdari atrag după sine practici corupte – lucru pe care l-am văzut pe pielea noastră. Poate, dacă unor acționari dubioși nu li se permitea accesul în băncile comerciale, nici nu aveam acest furt? Afară de transparență, un criteriu extrem de important pentru doritorii de a-și cumpăra o bancă (sau trei) în sisteme ce funcționează este proveniența legalității banilor.⁵⁷

Consiliul Concurenței este instituția ce trebuie să protejeze concurența inclusiv din sistemul bancar. Deși existau multe indicii despre activitatea concertată a mai multor instituții bancare, Consiliul nu a acționat ani la rând. Cam din 2007 de când a fost creată această instituție.

Când mai multe bănci nu concurează onest, ci acționează concertat, ele pun întreaga economie în pericol. Acestea pot fixa o rată artificială de creditare, lucru care va afecta antreprenoriatul. La fel, pot să se „joace” cu rata de schimb a monedei naționale, afectând veniturile reale ale întregii populații, pot fixa prețuri la diferite servicii în detrimentul consumatorilor. Sau pot contribui la scoaterea unui miliard de dolari, eliberând credite fictive, conștienți fiind că acestea nu vor fi întoarse și punând economiile oamenilor în pericol.

Centrul Național Anticorupție este instituția care, printre altele, are drept sarcină combaterea spălării banilor. Asta se face simplu – zilnic se monitorizează fluxurile financiare ce

⁵⁷ Efectul „miliardului” <http://sic.md/efectul-miliardului/>, accesat la 30.05.2017.

intră și ies din țară, dar și companiile beneficiare. Orice flux de bani ce pare suspicios urmează a fi analizat în detaliu. De exemplu, faptul că o companie ce a fost înregistrată două luni în urmă are pe cont câteva milioane de dolari, trebuie să ridice suspiciuni.

Există multe asemenea semne și sisteme de avertizare timpurii ce ar fi trebuit să funcționeze pentru a depista anomaliile și a preîntâmpina ieșirea a 15% din PIB-ul Moldovei într-un interval relativ scurt din țară.

Ele nu au funcționat.

Banca Națională a Moldovei a primit cea de-a patra notă informativă despre investigația companiei Kroll privind furtul miliardului din sistemul bancar al R. Moldova. Potrivit unui comunicat al BNM, investigația a înregistrat progrese și, în baza informațiilor acumulate, compania poate începe etapa de recuperare a fondurilor care va dura de la 18 luni până la doi ani.

Documentele obținute demonstrează, în mod clar, implicarea în fraudă bancară a unui grup mare de companii din Republica Moldova care au acționat concertat și care aveau legătură cu Ilan Shor („Grupul Shor”). Cel puțin 75 de companii au format acest grup coordonat. În perioada 2012-2014, volume semnificative de credite au fost acordate acestui grup de companii de către cele trei bănci.

Aceste fonduri au fost transferate în mod predominant pe conturile bancare deschise în două bănci din Letonia, înainte de a fi spălate printr-o rețea de aproximativ 100 de conturi bancare corporative din Letonia. Marea majoritate a acestor conturi au fost deschise pe numele unor companii înregistrate în Marea Britanie sau în locații off-shore precum Belize, BVI și Panama. În urma acestui proces complex de spălare a banilor, majoritatea fondurilor au fost redirecționate în Republica Moldova pentru a plăti expunerile de credit existente, a crea impresia că acestea au constituit împrumuturi corporative veritabile și pentru a permite creșterea portofoliului de credit, în timp ce suma de aproximativ 600 milioane de dolari SUA a fost disipată în conturi bancare din numeroase jurisdicții, se menționează în comunicat.⁵⁸

Frauda respectivă a avut la bază un mecanism complex de spălare a banilor pentru a asigura continuitatea procesului de creditare. Lichiditatea a fost gestionată și coordonată între cele trei bănci din Republica Moldova prin multiple depozite interbancare, fiind înregistrate garanții false în bilanțurile zilnice prezentate Băncii Naționale ale Moldovei și stabilit un

⁵⁸http://www.realitatea.md/oficial-noua-investiga-ie-a-companiei-kroll-a-demonstrat-implicarea-lui-ilan-or-miliardul-furat_55740.html, accesat la 29.05.2017.

descoperit de cont (overdraft) fals în registrele contabile pentru a permite continuarea procesului de creditare. Comitetele de creditare din cadrul băncilor au fost conturnate, iar creditele au fost aprobate de către Consiliile de administrație ale băncilor care erau controlate de către „Grupul Shor”.

Comaniile Kroll și Steptoe și Johnson au prezentat BNM o strategie pentru a iniția acțiuni în justiție în multiple jurisdicții, în vederea obținerii în continuare a informațiilor și recuperării activelor care au fost delapidate. În prezent, strategia este în curs de revizuire și se preconizează implementarea acesteia în scurt timp.

CAPITOLUL III. CONSECINȚELE SUPTATE ÎN URMA SESIZĂRII FRAUDEI BANCARE

III.1 Efectele fraudei bancare

Anume fraudă bancară, care a fost urmată de o depreciere semnificativă a leului, de scăderea puterii de cumpărare a populației, dar mai ales obstrucționarea substanțială a accesului la finanțe, precum și instabilitatea politică, sunt factorii principali care au împiedicat Republica Moldova să fructifice pe deplin oportunitățile oferite de Acordul de Liber Schimb.

În acest sens, problematica accesului la finanțări a fost un factor de constrângere de o amploare enormă care a frânat creșterea exporturilor și valorificarea oportunităților pe piața UE. Pe de o parte, după devalizările din sectorul bancar BNM a fost nevoită să majoreze succesiv rata de bază de la 3,5 pînă la 19,5%, precum și majorarea substanțială a normei rezervelor minime obligatorii în monedă națională pînă la 35%, factori care au transformat procesul de obținere a unui credit într-o misiune aproape imposibilă.⁵⁹

Pe de altă parte, înghețarea finanțărilor externe a limitat substanțial accesul agenților economici la resursele internaționale cu dobânzi acceptabile și inferioare pieții. Or, acest context descris s-a produs în perioada în care companiile pentru a iniția exporturi în UE sau a extinde aria de derulare a acestora ar fi avut nevoie de capital la costuri rezonabile fie pentru efectuarea unor investiții, fie pentru finanțarea capitalului circulant.

Însă datele de facto arată că în anul 2015 portofoliul de credite destinate agenților economici a scăzut cu 2,8 miliarde lei, iar în 2016 cu alte 3,8 miliarde. Totodată, estimările privind valoarea creditelor efectiv acordate arată că în 2015 companiile au asimilat cu circa 7,5 miliarde lei mai puțin comparativ cu parametrii din 2014, iar trendul de dezintermediere financiară a continuat și în 2016 cînd băncile au acordat companiilor ce operează în RM credite în valoare agregată de 17,9 miliarde lei sau cu 3,7 miliarde mai puțin față de anul 2015 și cu peste 11 miliarde mai puțin raportat la anul 2014.

⁵⁹ Banca Națională a Moldovei face totalurile proiectului Twinning, finanțat de Uniunea Europeană <http://www.bnm.org/ro/content/banca-nationala-moldovei-face-totalurile-proiectului-twinning-finantat-de-uniunea-europeana>, accesat la 02.06.2017.

În special în anul 2015 fenomenul de scădere a cotațiilor prețului barilului de petrol și întărirea puternică a dolarului față de toate valutele de referință a condus inclusiv la scăderea puternică a prețurilor la produsele de bază la nivel internațional, printre care și la produse-cheie din structura exporturilor moldovenești cum ar fi: semințe de floarea soarelui, cabluri izolate, vinuri sau textile.

În pofida tuturor circumstanțelor de ordin intern și extern, exporturile către UE s-au dovedit a fi cele mai stabile și viabile, iar majorarea ponderii acestora în total exporturi de la 46,8% în 2013 la 65,1% în 2016 este cel mai relevant argument⁶⁰.

III.1.1 Efectele economice ale furtului bancar

Efectele economice ale furtului bancar au fost destul de evidente în Republica Moldova. Cele mai stringente din ele le menționăm în continuare:

Scumpirile produselor. Zilnic Republica Moldova consumă produse de import ce depind de cursul leului. Alte produse și servicii depind de costul resurselor energetice. De aceea, scumpirile în lanț au continuat. Datele Biroului Național de Statistică⁶¹ arată scumpiri la produse de primă necesitate, cum ar fi pâinea, legumele, ouăle, medicamentele, etc.

BNS comunică faptul că în anul 2015 veniturile disponibile ale populației în termeni reali au crescut cu 0,9% (pe fundalul prăbușirii leului), iar cheltuielile medii lunare în termeni reali, pe fundalul scumpirilor în lanț, au crescut cu doar 2,8%.⁶²

Tarifele la energie. Pentru că Republica Moldova importă atât electricitatea (în proporție de 80%), cât și gaze naturale, achitățile fiind în dolari, tarifele la energie electrică și gaze naturale sunt direct legate de cursul valutar. Urmare a prăbușirii leului, cetățenii au simțit pe pielea lor creșterea facturilor. Asta a fost în special de dureros, dat fiind că a venit în ansamblu cu scăderea veniturilor reale. În iulie 2015 facturile pe care le plăteau oamenii pentru electricitate erau cu 27% - 37% mai înalte decât în luna ianuarie a aceluiași an, asta fiind cea mai bruscă scumpire a tarifelor din 1999 de când există date în rapoartele ANRE.

⁶⁰<http://jurnal.md/ro/economic/2017/3/25/mold-street-frauda-bancara-si-embargoul-rusesc-cu-efecte-devastatoare-pentru-rm-in-lipsa-lor-economia-rm-ar-fi-duduit-in-statistici-sub-auspiciile-implementarii-acordului-de-asociere-cu-ue/>, accesat la 03.06.2017.

⁶¹ [Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna decembrie 2015](#), statistica.md.

⁶² [Veniturile și cheltuielile populației în anul 2015](#), bns.md.

În criză de știri bune, au fost și reduceri în 2016⁶³, care au demonstrat încă o dată implicarea politicului în activitatea autorităților de reglementare. Aceste reduceri au fost, totuși, sub nivelul creșterilor anterioare (adică plătim în continuare mai mult), fiind motivate politic.

Tarifele la gaze naturale au fost majorate cam în aceeași perioadă (iulie 2015), cu alte 15,4% (pentru a fi coborâte în sezonul rece cu 4,8%). Deci, dacă ignorăm faptul că vreo jumătate de an am plătit cu 15% mai mult, avem o creștere de 10% la gazele naturale.

Un efect pe care l-am simțit aproape imediat a fost prăbușirea leului față de dolarul american și euro. În doar câteva luni, rata de schimb a căzut cu aproximativ 30% față de dolar, afectând veniturile reale ale populației.

Cu alte cuvinte, cei ce până la fraudă aveau salariul în lei echivalent a 200 dolari americani, în câteva luni au rămas cu 140 dolari.

Inflația și rata de bază. Menținându-se relativ stabil între 4% și 5,5% lunar din decembrie 2012, rata inflației accelerează la începutul lui 2015.⁶⁴

Asta în pofida intervenției Băncii Naționale a Moldovei de a crește rata de bază drept răspuns la unele evoluții macroeconomice, cum ar fi reducerea cu o treime a rezervelor valutare a BNM — peste un miliard de dolari SUA, bani utilizați pentru a acoperi gaura din furtul bancar.

Rata de bază este un instrument al băncilor centrale utilizat pentru a menține stabilitatea monedei naționale. Când BNM majorează rata de bază, costurile de creditare cresc, ducând la scăderea investițiilor și a consumului, astfel limitând deprecierea leului. Totuși, costul utilizării acestui instrument e încetinirea creșterii economice. Nu vrem să zicem că BNM nu trebuia să-l utilizeze — altminteri ar fi fost mult mai rău — dar să nu ne spuneți că „nu vom simți nimic”.

⁶³ [Veste bună! Energia electrică se ieftinește cu 10%](#), canal3.md, accesat la 04.06.2017.

⁶⁴ Efectul „miliardului” <http://sic.md/efectul-miliardului/>, accesat la 04.06.2017.

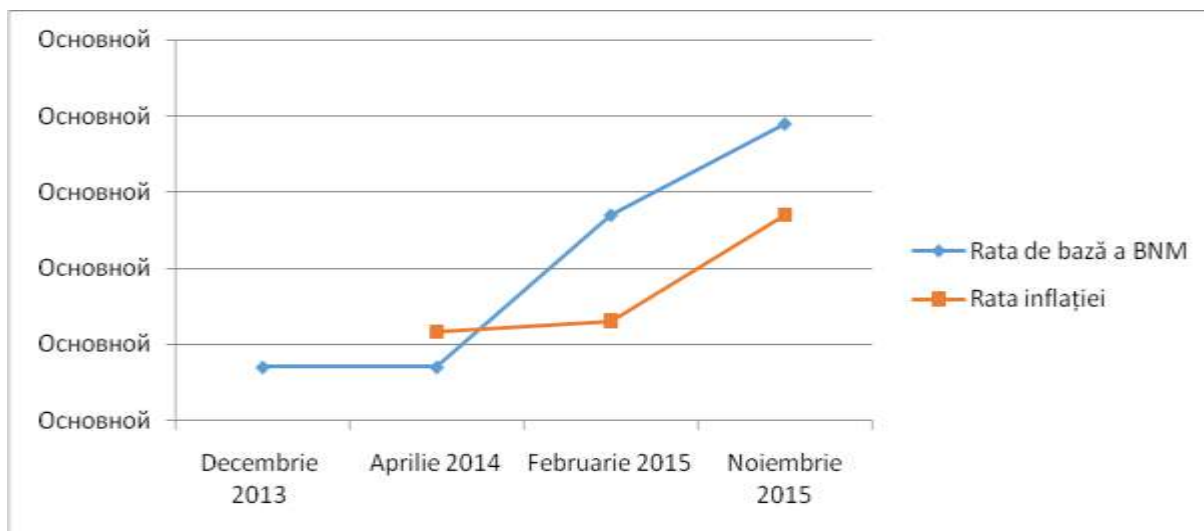


Figura 1. Inflația și rata de bază. Prima frână a creșterii economice, exprimat în procente, sursa: BNM

Adevărat, putem vedea din graficul de mai sus că inflația a început să scadă. Dar efectele pe termen mediu și lung rămân: o creștere economică ratată an de an, faptul că acum rezervele valutare ale BNM sunt cu un miliard de dolari SUA mai mici, rata de schimb a leului ce nu mai revine la nivelul de până la fraudă și, desigur, faptul că vom achita acest furt în următorii 25 de ani⁶⁵.

Rezervele valutare și Produsul Intern Brut. Un impact direct al furtului bancar îl vedem și asupra Produsului Intern Brut. Odată cu reducerea volumului rezervelor valutare ale BNM, avem un efect negativ vizibil asupra volumului Produsului Intern Brut.

⁶⁵ [Proiectul Guvernului care „lovește” în cetățeni](http://zdg.md), zdg.md, accesat la 05.06.2017.

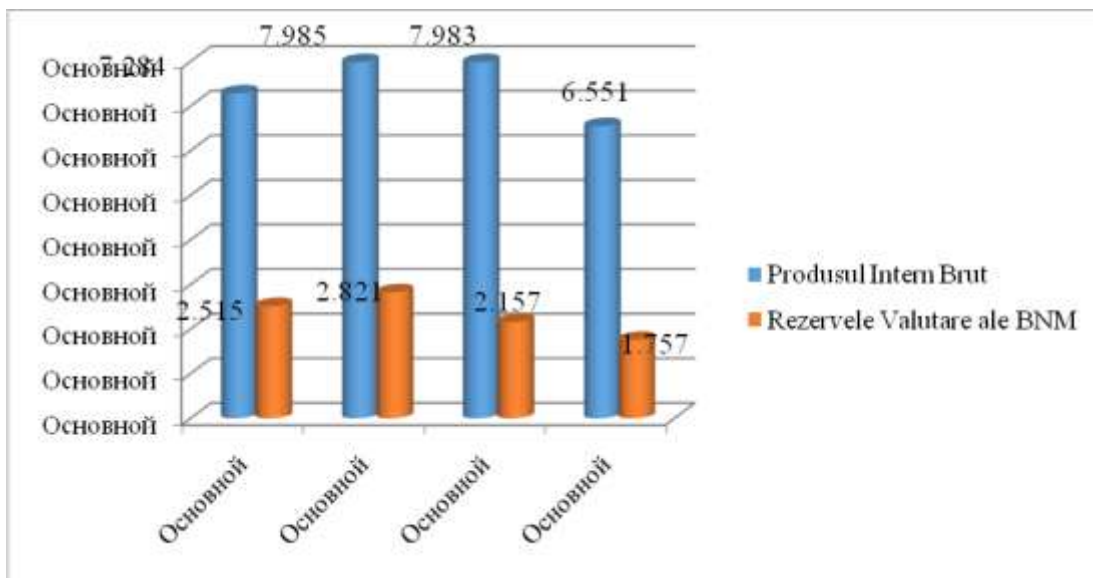


Diagrama 1. Grafic comparativ rezervele valutare BNM vs. PIB, sursa: World Bank

Această fraudă, deci, ne-a costat 1,064 miliarde dolari SUA din rezervele BNM, economia contractându-se cu 1,432 miliarde dolari.

Iar vorbind de cele 1,064 miliarde din rezervele valutare, este important să ținem cont de faptul că o bună parte din acești bani sunt banii finanțatorilor externi. Doar în ultimul său program, FMI a alimentat rezervele valutare ale BNM cu 250 milioane dolari SUA⁶⁶.

Pentru că avem multe țări în care un asemenea furt nu s-ar fi putut întâmpla și doar câteva unde el este posibil, soluțiile le găsim în practica țărilor unde instituțiile lucrează. Ce au alte țări și nu avem noi?

Pe plan internațional credibilitatea țării în fața creditorilor a fost, și ea, afectată. Agenția Internațională de Rating Moody's, care calculează ratingul de creditare, a coborât ratingul Moldovei cu încă o treaptă. De la B3 stabil, la B3 negativ în 31 iulie 2015, în directă legătură cu furtul bancar.

Această retrogradare este prima din ultimii cinci ani, ea fiind cauzată de „nesiguranța referitoare la consecințele crizei din sectorul bancar asupra finanțelor publice”, cât și de anticiparea aprofundării crizei din cauza retragerii asistenței externe.⁶⁷

⁶⁶ [Republic of Moldova: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding](http://www.imf.org), imf.org, accesat 03.06.2017.

⁶⁷ Efectul „miliardului” <http://sic.md/efectul-miliardului/>, accesat la 06.06.2017.

Asemenea retrogradări au implicații asupra costurilor de creditare a unei țări pe piețele financiare internaționale, dar și asupra imaginii țării în fața donatorilor și investitorilor străini.

Comerțul exterior. Prăbușirea leului a avut efecte directe și asupra comerțului exterior. Atât exporturile, cât și importurile (exprimate în dolari), au scăzut drastic. Faptul că veniturile reale ale oamenilor au scăzut, i-a determinat să cumpere mai puține lucruri. Dat fiind că la noi consumul este alimentat din importuri, acestea au scăzut.

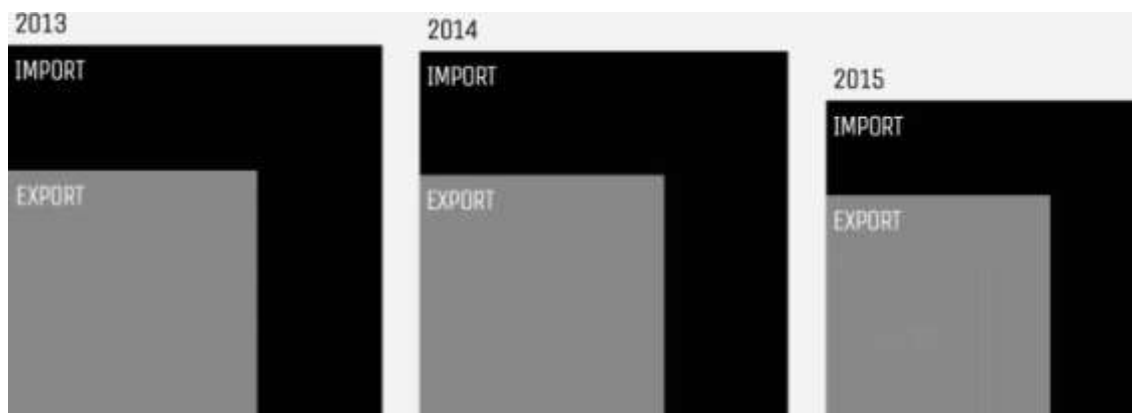


Figura 2. Constituția a unui miliard în comerțul exterior anual RM, perioada 2013-2015, sursa: BNS

Deși o scădere a cursului leului este convenabilă exportatorilor (exportatorii au venituri în valută și deci câștigă de la scăderea leului), asta nu a fost suficient pentru a asigura cel puțin o menținere a exporturilor, care s-au prăbușit și ele aproape în aceeași proporție ca și cursul leului.

III.1.2 Efectele politice ale furtului bancar

După șocul economic, valutar și bancar din 2015-2016, Republica Moldova a devenit mai vulnerabilă ca niciodată. Deși autoritățile au menținut țara pe linia de plutire și au evitat o catastrofă sistemică, Republica Moldova nu mai dispune de acea pernă de siguranță, care a amortizat șocurile din 2015-2016. Prin urmare, epopeea cu „furtul miliardului” nu s-a rezumat doar la decapitalizarea și eșuarea a celor trei bănci importante, reducerea cu o treime a rezervelor valutare și la creșterea datoriei de stat, ci a condus și la fisurarea semnificativă a situației politice,

a securității economice și financiare a țării, aceasta devenind vulnerabilă la o serie vastă de șocuri fiscale, valutare și sociale.⁶⁸

Semnarea de către Republica Moldova, la 27 iunie 2014, a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană a fost apreciată de către foarte multă lume ca cea mai mare realizare a statului nostru de la obținerea independenței. Estimările au fost de genul că odată cu semnarea acestui act, Republica Moldova căpăta șansa reală de a ieși din „zona gri” a Europei și de a intra în rândurile statelor civilizate. Acordul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova trebuie să ridice la un nivel calitativ nou – actualizat și racordat la valorile democratice europene – societatea moldovenească, în așa mod Republica Moldova modernizându-se și depășind perioada post-sovietică. Imediat după semnarea Acordului de Asociere a urmat o perioadă politică instabilă pentru Republica Moldova – perioada electorală în anul 2014 și instabilitate guvernamentală în 2015. Implementarea AA UE-RM a rămas doar la nivelul formalismului, fără careva realizări practice. În această perioadă, clasa politică a fost preocupată mai mult de disputele legate de investirea guvernului, societatea oripilată de *furtul miliardului din sistemul bancar*, iar partenerii de dezvoltare, în special UE, stupefiată de incapacitatea Republicii Moldova de a trece „de la vorbe la fapte” în realizarea reformelor prevăzute și asumate prin Acordul de Asociere. În anul 2016, Republica Moldova a intrat în faza stabilității politice. Guvernarea a reluat retorica privind cursul european al Republicii Moldova, implementarea AA UE-RM fiind principalul ei obiectiv. Uniunea Europeană este de acord să ofere suport în continuare Republicii Moldova, inclusiv financiar, dar cu condiția ca guvernarea să treacă la realizarea reformelor reale.

Dar situația la nivel statal în urma furtului miliardului rămâne una precară. Incapacitatea autorităților statale mai întâi de a preveni fraudele bancare, iar ulterior de a evita transpunerea poverii acestora pe umerii cetățenilor a agravat percepția omniprezentă în mediul civic și cel de afaceri privind corupția endemică și capturarea statului de către persoane cu interese obscure.

Se observă și distanțare tot mai vizibilă a guvernării față de societate. Această distanțare este relevată de discrepanțele tot mai pronunțate dintre declarațiile reprezentanților guvernării și percepțiile populației. Spre exemplu, în timp ce Guvernul anunță, în rapoartele oficiale, atingerea

⁶⁸Raportul de Stare a Țării <http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/raportul-de-stare-a-tarii/item/1330-raportul-de-stare-a-tarii-2016>, accesat la 07.06.2017.

primului Obiectiv de Dezvoltare al Mileniului (Eradicarea sărăciei și foamei), conform percepției populației, nivelul sărăciei a crescut în ultimii zece ani.

În prezent, 42% din populația țării este îngrijorată de fenomenul sărăciei, 37% din familiile din Moldova se consideră sărace, iar 41% sunt de părere că veniturile le ajung numai pentru strictul necesar. În consecință, majoritatea populației nu are încredere în guvernare, fapt care, în paralel cu situația dificilă din economie, alimentează motivații puternice de evaziune fiscală - o problemă acută mai ales acum, în 2016, când deficitul bugetar urmează să depășească nivelul maxim admisibil de 3% din PIB.⁶⁹

Urmare a furtului din sistemul bancar, credibilitatea statului în fața propriilor cetățeni a scăzut accelerat, asta fiind un efect de cel puțin termen mediu spre lung. La distanța de doar un an, Barometrul de Opinie Publică a arătat o prăbușire a încrederii oamenilor în instituțiile statului. Dacă în noiembrie 2014, 34% din respondenți considerau că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună (și 61% considerau că direcția este greșită), în 2015 doar 8% împărtășeau această opinie (și 88% considerau că direcția este greșită).

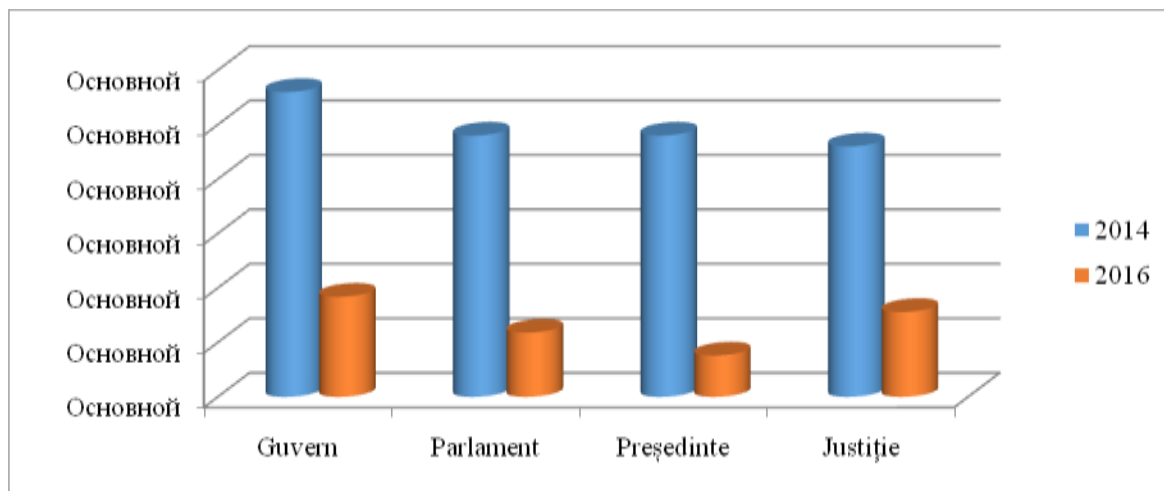


Diagrama 2. Încrederea în structurile statului a anului 2016 față de 2014, exprimat în %, sursa: IPP

În figura de mai sus vedem prin comparație anii 2014 și 2016. E de observat foarte clar scăderea încrederii a cetățenilor față de structurile statului după ce a avut loc fraudă bancară.

Încrederea cetățenilor față de instituțiile statului contează enorm de mult. Când aceasta e la pământ, oamenilor li se acrește de democrație și ei încep a căuta o mână de fier, care să le

⁶⁹ Ibidem.

ofere stabilitate în detrimentul drepturilor și libertăților. În spațiul ex-sovietic, avem multe exemple când asta de fapt s-a dorit.

Raportul de Stare a Țării⁷⁰ constată că Republica Moldova a intrat într-o perioadă de creștere economică anemică ca urmare a diminuării consumului, în timp ce sursele alternative și durabile de creștere (exporturile și investițiile) încă nu au fost activate. Tranziția la noul model de creștere economică este și mai problematică în situația în care în fața investitorilor străini, dar și a celor locali, imaginea țării va rămâne încă pentru mult timp șifonată. Creșterea esențială a ponderii persoanelor cu studii superioare în grupul de emigranți, care se conturează în ultimii ani, va eroda și mai mult competitivitatea economiei moldovenești, privând-o nu doar de forță de muncă, dar și de capital uman. Astfel, anticipăm pentru următorii ani o creștere medie a PIB-ului de numai 1-3%. Deși este un nivel acceptabil pentru țările dezvoltate, acesta este un nivel infim, dacă luăm în considerație faptul că Republica Moldova are nevoie de o creștere de circa 7-8% pentru a ajunge din urmă, în timp rezonabil, țările din regiune.

Totuși, criza actuală poate deveni și o șansă istorică pentru guvern în vederea revoluționării mecanismului de guvernare. În asemenea circumstanțe, populația așteaptă de la guvernare reforme reale și măsuri cu adevărat revoluționare. Pentru actuala guvernare, aceasta poate deveni o șansă majoră de a demonstra că poate fi diferită (în sensul bun) de guvernările precedente. În acest sens, experții recomandă focusarea pe patru arii prioritare de reformă: abilitarea sectorului privat; reforma modelului de politică economică cu accent pe încurajarea investițiilor, exporturilor și inovațiilor; reforma serviciului public și reforma sectorului financiar (inclusiv non-bancar).

Deci furtul din sistemul bancar a dus țara spre pierderea încrederii și susținerii partenerilor occidentali, scăderea remitențelor și a exporturilor, deprecierea monedei naționale, dar și instabilitatea politică.

III.2 Reacția actorilor internaționali (UE, SUA, Russia)

Scandalul a amenințat să destabilizeze sistemul bancar al fostei republici sovietice cu 3,5 milioane de locuitori, suma însemnând „foarte mult” pentru acest stat sărac.

⁷⁰ Raportul de Stare a Țării <http://expert-grup.org/ro/biblioteca/raportul-de-stare-a-tarii>, accesat la 06.07.2017.

Cazul dispariției miliardului a ieșit la iveală după ce Banca Centrală a Republicii Moldova a descoperit că trei bănci au acordat împrumuturi în valoare totală de un miliard, reprezentând 15% din PIB-ul țării.⁷¹

Instituțiile financiare respective, Banca de Economii, Banca Socială și Unibank, dețineau aproape o treime din activele bancare ale țării, inclusiv bani pentru plata pensiilor.

Situația l-a uimit și pe șeful misiunii Uniunii Europene în Republica Moldova, Pirkka Tapiola de furtul dat atât de masiv de la o țară atât de mică.

Deputații din parlamentul de la Chișinău s-au sesizat în aceasta afacere.

Deputații Partidului Liberal spun că adevărata cauză a deprecierei leului moldovenesc la începutul lui 2015 a fost cererea masivă de valută, generată de aceste credite.

Dacă facem o comparație între Republica Moldova și România e de observant faptul că structura PIB-ului Republicii Moldova o condamnă pe aceasta la sub-performanță, pentru că agricultura nu produce nicăieri în lume valoare adăugată ridicată iar țările agricole nu prosperă prea mult. Mai mult, tendința de creștere a „diferențialului de dezvoltare” este ilustrată și de performanțele „macro” ale celor două economii: Republica Moldova are un deficit comercial de peste 2 miliarde dolari SUA (30% din PIB-ul nominal) iar România unul de 11 miliarde dolari SUA (6,5% din PIB-ul nominal), Republica Moldova are un indice de complexitate economică de sub 0,5 iar România unul de 0,8. Cu alte cuvinte, structura economiilor celor două state indică ceea ce indică și evoluția celor doi indicatori PIB/capita: decalajul este „programat ” să crească iar diferența de dezvoltare va deveni cronică, generând diferențe de structură socială și de orizont de așteptare ale celor două populații.

Republica Moldova este dependentă de asistența financiară externă, fiind deja în 2014 cel mai mare beneficiar de asistență europeană din lume pe cap de locuitor; În perioada 2007-2013, asistența pentru Moldova a depășit 560 de milioane de euro, iar potrivit estimărilor, în perioada 2014-2020 suma va crește, depășind 600 milioane de euro. În anul de vârf 2014, Republica Moldova a primit asistență financiară nerambursabilă de 5860 lei moldovenești pe locuitor adică

⁷¹Caz INCREDIBIL în Republica Moldova: Autoritățile investighează dispariția unui MILIARD de dolari. "Se pare că o parte din bani a ajuns la bănci din Rusia".
<http://www.mediafax.ro/externe/caz-incredibil-in-republica-moldova-autoritatile-investigheaza-disparitia-unui-miliard-de-dolari-se-pare-ca-o-parte-din-bani-a-ajuns-la-banci-din-rusia-14112240>, accesat la 07.06.2017.

366 euro/locuitor/an. Aproximativ o cincime din cheltuielile statului moldovean sunt acoperite de sume nerambursabile virate de state străine.⁷²

Ancheta privind furtului miliardului din sistemul bancar al Republicii Moldova a intrat în faza activă în Statele Unite după examinarea complexă a materialelor din raportul Kroll și audierea martorilor cheie.

Datoria internă de stat a Republicii Moldova crește în medie cu circa 10 milioane de lei (jumătate de milion de dolari) pe zi. Ritmul este mai mult decât îngrijorător: de 24 de ori mai mare decât cel din 2015. În doar trei luni, din ianuarie până în martie 2016, datoria internă a crescut cu 959,1 milioane lei, față de 150 milioane lei - plusul din 2015, fiind cea mai mare rată de indexare din ultimii ani. Totodată, exporturile s-au prăbușit, ceea ce poate fi explicat și prin faptul că țara nu mai are ce exporta.

Expertul economic Sveatoslav Mihalache a declarat că situația din economie și din finanțele țării este foarte gravă. În lipsa unei finanțări externe, Guvernul este forțat să emită hârtii de valoare pentru a se împrumuta pe piața internă și a putea achita la timp pensiile, salariile etc. Pe de altă parte, nimeni nu mai este dispus să crediteze guvernul de la Chișinău, după furtul miliardului de dolari din băncile moldovenești, o fraudă echivalentă cu 12% din PIB-ul țării. Nici măcar România nu mai dă bani, de teamă că ar putea fi din nou furați. Aici vedem clar reacția actorilor internaționali referitor la economia Republicii Moldova.⁷³

În noiembrie 2015, președintele României a suspendat acordul de împrumut în valoare de 150 milioane de dolari pentru Moldova, iar premierul Dacian Cioloș a condiționat acordarea unei tranșe de aplicarea unor reforme în sistemul bancar. Și finanțatorii internaționali - Banca Mondială (BM) și Fondul Monetar Internațional - au întrerupt acordul cu Republica Moldova, până când lucrurile se vor clarifica peste Prut. Ei au menționat că au nevoie de clarificarea situației, de siguranța că nu vor mai exista fraude în sectorul bancar, și numai după aceasta vor relua asistența financiară. FMI efectuând o vizită la Chișinău care nu a durat decât câteva ore a considerat că guvernul de la Chișinău și clasa politică nu mai reprezintă o garanție⁷⁴.

⁷² Dan Dungaciu, Petrișor Peiu

http://adevarul.ro/international/europa/exclusiv-dan-dungaciu-petrisor-peiu-privind-inapoi-manie-mai-repeta-27-martie-19181-1_58d7c92f5ab6550cb8b1a70a/index.html, accesat la 08.06.2017;

⁷³ Salvarea Guvernului, moartea economiei <http://www.jurnal.md/ro/economic/2016/4/25/salvarea-guvernului-moartea-economiei/>, accesat la 08.06.2017;

⁷⁴ http://adevarul.ro/international/europa/de-impurmutul-dat-republicii-moldova-bun-romania-1_572da4915ab6550cb8a4541e/index.html. accesat la 08.06.2017.

Din cauza corupției ridicate și a instabilității politice, și investitorii fug de această țară. În aceste condiții, BM prognozase o creștere a economiei moldovenești de doar 0,5 la sută în 2016. Prea puțin, în condițiile în care țara a încheiat 2015 cu o inflație - record de 13,6%, dar și cu o scădere economică de 0,5%. Potrivit experților, principalul factor care a atenuat șocurile economice din 2015 a fost deprecierea monedei naționale cu 25%, care a descurajat importurile. Totuși, presiunile inflaționiste vor persista și, cel puțin pe termen scurt, piața de muncă nu se va redresa.

În aceste condiții, nivelul sărăciei va continua să crească, deși pragul depășește 40% din populație. Relevant este că banii primiți din afara țării contribuie cu peste 17% la veniturile unei gospodării, potrivit statisticilor locale. Ceea ce este acum în economia Republicii Moldova este achitarea prețului plătit pentru fraudă din sectorul bancar. Se atestă o încredere a investitorilor la cel mai scăzut nivel, mai pesimist decât a fost vreodată. Potrivit unor experți, furtul miliardului va genera un șoc fiscal pentru încă 10 ani.

Sărăcirea populației va continua, întrucât tot cetățenii vor trebui să suporte costurile „pentru salvarea” celor trei bănci prin care s-a scurs miliardul de dolari. Banca Națională a Moldovei a decis să acorde 13,7 miliarde lei (693 milioane dolari) celor trei bănci, iar banii vor fi rambursați din bugetul de stat, în 25 de ani și cu dobândă de 5% anual. Sunt voci care spun că Republica Moldova ar putea fi zguduită curând de un alt șoc, printr-un atac „raider” la cea mai mare bancă, Moldova- Agroindbank.

Pentru a mai face rost de bani, statul moldovenesc a început să vândă din active. La începutul lunii aprilie 2016, a vândut 85 la sută din acțiunile deținute la Magazinul Universal Central UNIC din Chișinău, dar și o parte din infrastructura aeroportului (Aeroport Catering).⁷⁵

⁷⁵ <http://evz.ro/efectul-miliardului-furat-republica-moldova-e-in-pragul-colapsului.html>, accesat la 10.06.2017.

CONCLUZII

Un numar însemnat de cercetatori au sugerat ca băncile se preocupa de bunăstarea oamenilor. Băncile se preocupa însă în special de propria situație când eșueaza. Crizele financiare se materializeaza în costuri enorme suportate atât de către bănci, cât și de oameni. Totodata cercetatorii spun ca băncile se preocupă de creșterea economică. Întradevar băncile care mobilizeaza și aloca eficient economisirile își aloca capitalul investițiilor care au un impact major asupra societății, au un grad mare de inovare și contribuie la bunăstarea generală. În schimb băncile care canalizează creditele unor parteneri care au relații familiale, politice sau corupte descurajează antreprenoriatul și frâneaza dezvoltarea economică. Băncile sănătoase care distribuie creditul pentru realizarea unor proiecte bune, și care nu le distribuie celor deja înstăriți sau celor cu relații familiale, politice sau corupte, exercită un efect de egalizare al distribuției veniturilor, având de asemenea un impact pozitiv asupra celor mai puțin înstăriți și fără relații prin deconectarea ideilor bune și a capacității antreprenoriale ale acestora de acumulările de avere din perioada trecută și de relațiile construite în trecut.

Gestiunea corectă a băncii are nevoie și de respectarea eticii bancare. Banca divulgă informația cu referire la clienții săi doar în cazurile când este impusă de legislație. La fel, pentru gestiunea corectă a băncilor se atrage atenția și la riscurile care pot apărea. Cel mai important este riscul de fraudă.

În practica activității băncilor se întâlnesc anumite metode folosite în fraudarea bancară, dintre care le menționăm în continuare: fraudarea cardurilor, fraudare prin înșelăciune, fraude interne, fraudă externă.

Frauda bancară are și o tipologie anumită prin care se efectuează furturile de bani și anume aceste acțiuni sunt înfăptuite prin: departamentele de vânzări - ținta atacurilor de tip inginerie socială, link fals al site-ului Western Union sau altui sistem de plăți, bilete la ordin cu date fictive, sustragerea informațiilor privitoare la e-banking, casierii fură bani atunci cand alimentează bancomatele, operațiuni bancare neautorizate în conturi, cărauși de bani în necunoștința de cauză, utilizatorii de e-banking, amenințați de un virus care fură parolele, bancomate nefuncționale ca și cum ar fi funcționale. ș.a.

În trecut falimentul bancar apărea când banii deponenților erau folosiți în scop personal de bancher, sau când împrumuturile acodate nu puteau fi returnate din cauza unor dificultăți

economice. Actualmente fraudele bancare sunt de o amploare mult mai mare folosindu-se mult mai multe metode de sustragere a banilor din buzunarul băncii.

Deci supravegherea bancară joacă un rol important în monitorizarea contrapartidelor masei monetare, ce au un rol esențial în administrarea mecanismului de transmisie a politicii monetare iar măsurile care se impun în cazul fraudei bancare sunt reducerea expunerii.⁷⁶

Odată fraudă sau abaterea descoperită ar trebui întreprinse acțiuni reparatorii și anume:

- dezvăluirea rezultatelor investigației în mod voluntar către un organism de reglementare sau către altă autoritate competentă, reparația prejudiciului adus, examinarea cauzelor pentru a asigura reducerea riscului.
- discuții cu cei implicați precum și cu cei în poziții manageriale care nu au reușit să prevină sau să depisteze asemenea evenimente.
- comunicarea către salariați că managementul a acționat și a reacționat în mod corespunzător.

Un sistem disciplinar care detaliază protocolul de responsabilizare este esențial pentru a preveni în mod eficient fraudă și abaterea profesională și pentru a atenționa că gestionarea riscului de fraudă și de abatere profesională este considerat a avea prioritate. Frauda rămâne o problemă foarte dificilă.

La nivel global criminalitatea economică nu a scăzut semnificativ în ultimii zece ani dar în ciuda acestui fapt companiile rămân încrezătoare că propriile controale vor limita riscul de fraudă pe viitor.

Cazul furtului miliardului din Republica Moldova a fost un șoc destul de imens atât pentru întreaga țară cât și pentru actorii internaționali. Banii ar fi dispărut din trei dintre cele mai importante bănci din Moldova prin intermediul unor credite. Compania britanică Kroll a fost selectată în urma unui concurs, pentru a verifica tranzacțiile dubioase de la Banca de Economii, Banca Socială și Unibank. Beneficiarul raportului este Banca Națională a Moldovei. În raportul Kroll, se arată clar ca planurile privind dispariția banilor datau din 2012.

Este astfel enunțat numele lui Ilan Shor, unul dintre cele mai bogate persoane ale Moldovei și cel considerat arhitectul principal din spatele schemei.

⁷⁶ Croitoru, Lucian, *Criza și lecția sa pentru politica monetară*, Bussiness Standard, 08.09.2009.

În raport se arată că, în anii 2013 și 2014, companiile deținute de Shor Group și-au crescut împrumuturile de la circa două miliarde de lei (99 de milioane de euro) până la aproape 14 miliarde de lei, banii provenind "aproape exclusiv" de la trei bănci.

Banii au fost transferați între cele trei bănci - Banca de Economii, Banca Socială și Unibank -, în circuit intrând și bănci din Rusia, de fiecare dată crescându-se artificial lichiditatea băncilor moldovenești până când au putut în cele din urmă să acorde împrumuturi de miliarde de lei moldovenești.

În lunile de după izbucnirea scandalului, în multe conversații cu oamenii de afaceri, jurnaliștii, academicienii și politicienii moldoveni, a existat o stare de șoc universală, privind amploarea scandalului. Această priveriște destul de neplăcută pentru dezvoltarea Republicii Moldova, a avut efecte negative nu numai asupra dezvoltării sale economice dar și asupra tuturor aspectelor ale vieții cotidiene. Acest șoc a stagnat economia țării, și însăși țara a trecut printr-un refuz al ajutorului de peste hotare pe motiv de instabilitate financiară. Mulți actori internaționali au venit cu concluzia că nu investesc în țară și nu oferă ajutor până nu văd o situație stabilă.

În baza celor expuse propunem următoarele acțiuni:

1. Luând în considerare faptul că instituțiile publice au rolul central în asigurarea competitivității economiei naționale, Guvernul trebuie să păstreze reforma instituțiilor din sectorul public drept prioritate a sa în materie de politici. Un element important al reformării în acest domeniu ține de elaborarea unui nou sistem de remunerare în cadrul sectorului public, bazat pe eficiența și randamentul angajaților.
2. Un risc pentru finanțele publice vine din partea sistemului de pensionare. Reformarea sistemului de pensionare devine un imperativ pentru Republica Moldova. Amânarea unei transformări profunde a sistemului de pensionare poate genera constrângeri atât pentru sistemul finanțelor publice, cât și pentru sectorul social. Pentru perfecționarea funcționării sistemului asigurării cu pensii se impune examinarea următoarelor posibilități:- reexaminarea modelului în vigoare de asigurare cu pensii;- ridicarea vârstei de pensionare și unificarea ei pentru bărbați și femei; modernizarea mecanismului de organizare și finanțare a asigurării cu pensii.
3. Crearea unor condiții favorabile pentru activitatea mediului de afaceri trebuie să fie o prioritate majoră pentru activitatea Guvernului. În acest sens, se impun realizarea reformelor pe următoarele dimensiuni:- simplificarea în continuare a operațiunilor /

inițierii afacerilor;- înlăturarea barierelor în comerțul transfrontalier;- îmbunătățirea dialogului dintre sectoarele public și privat;- crearea unui mediu concurențial autentic.

4. Calitatea infrastructurii naționale poate fi calificată ca una destul de proastă, fiind necesare o serie de măsuri în vederea îmbunătățirii acesteia. Eforturile în domeniul infrastructurii trebuie orientate pe următoarele direcții: - diversificarea surselor de aprovizionare cu energie; - îmbunătățirea eficienței energetice; - restructurarea politicilor tarifare în vederea ajustării tarifelor la costuri; - restructurarea întreprinderilor de stat care gestionează infrastructura prin promovarea eficienței și a practicilor comerciale în activitatea acestora.

BIBLIOGRAFIE

Surse cărți:

1. Abrudan, Mirela, *Criza și media. Criza economică și reflectarea ei în mass-media: 2008-2009*, București: Editura Tritonic, 2010
2. Daniel Daianu, *Când finanța Subminează Economia*, Editura Polirom, Iași, 2012
3. Bește, Corneliu, *Gestiunea și contabilitatea instituțiilor de credit*, Oradea : Editura Universitatea din Oradea, 2008
4. Căpraru, Bogdan, *Activitatea bancară. Sisteme, practice și operațiuni*, București: Editura C.H.Beck, 2010
5. Costea, Carmen, Popescu, Constantin, Tasnadi, Alexandru, *Criza e în noi*, București : Editura ASE, 2010
6. Croitoru, Lucian, *Criza și lecția sa pentru politica monetară*, Bussiness Standard, 08.09.2009
7. Barbu, Teodora Cristina, *Sisteme bancare comparate*, Note de curs, București : Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de valori, 2008

8. Croitoru, Lucian, *Statul, criza și capcana anticipațiilor*, Ziarul Financiar, 12.08.2011
9. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016
10. Huerta de Soto Moneda, Jesús. *Creditul bancar și ciclurile economice*, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010
11. Daniel Daianu, *Marele Impas În Europa, Ce poate face România?*, Editura Polirom, Iași, 2015
12. Kirchgaessner, Stephanie, *Cyber security: Robbers with laptops are serious threat to world banking system*, Financial Times, June 6, 2013
13. Păun, Cristian, *Banii, băncile centrale, politica monetară și reglementarea sistemului bancar modern*, București: Colocviul SOREC – Deschideri Economice cu tema „Liberalism-Etatism”, 2010
14. Robinson, Paul, *Dicționar de securitate internațională*, Cluj-Napoca, Editura CA Publishing, 2010
15. Sharp, David *Cases în business ethics*, Editura Sage Publication, USA, 2006
16. Ștefan, Ileana, *Securitatea datelor*, Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș, Series Oeconomica, Fasciculus 1, Anul VI, 2012
17. Schoenmaker, Dirk, *The European Banking Landscape after the Crisis*, DSF Policy Paper, No. 12, April 2012;
18. Trenca, Ioan I., *Tehnica bancară : suport de curs*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011
19. Zăpodeanu, Daniela, *Monedă și credit. Instituții de credit*, Oradea: Editura Universitatea din Oradea, 2007

Surse internet:

20. POLITICA ANTI-FRAUDĂ A BĂNCII NAȚIONALE A MOLDOVEI, Banca Națională a Moldovei, APROBAT: Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei Nr. 23 din 03 februarie 2010, Chișinău 2010
21. Fraudele bancare: tipuri de fraude și soluții de evitare
<http://www.bancamea.md/news/fraudele-bancare-tipuri-de-fraude-si-solutii-de-evitare>
22. <http://www.zf.ro/business-international/raportul-lui-daniel-daianu-privind-criza-financiara-a-fost-votat-de-pe-3287665/>

23. Fraude bancare <http://mtc.md/consulting/Fraude%20Bancare.htm>
24. Ce putem învăța din eșecul lui Nick Leeson – (ex)trader la (ex)banca Barings
<http://investclub.ro/ce-putem-invata-din-esecul-lui-nick-leeson/>
25. [Ce se cere băncilor centrale?](#), autor Daniel Daianu <http://www.contributors.ro/economie/ce-se-cere-băncilor-centrale/>
26. CUCU Mariana, Reglementarea și supravegherea bancară în Europa Centrală și de Est : Cazul Republicii Moldova
27. Fraude bancare ce au făcut inconjurul lumii <http://www.ziare.com/economie/stiri-economice/fraude-bancare-ce-au-facut-inconjurul-lumii-223482>
28. Cazuri celebre de fraude bancare <http://www.money.ro/cazuri-celebre-de-fraude-bancare/>
29. TOPUL celor mai mari fraude bancare DIN LUME. Care au fost prejudiciile
<http://evz.ro/TOPUL-celor-mai-mari-fraude-bancare-DIN-LUME-Care-au-fost-prejudiciile-1008757.html>
30. Cea mai mare frauda din istoria bancara
<http://www.strainatate.org/pages/news/print.php?id=884>
31. Radiografia fraudelor bancare: spălătoria, furtul miliardelor și datoria de stat
<http://www.ipn.md/ro/comunicate/6100>
32. Transparency International: Moldova a devenit o spălătorie financiară regional
<http://moldnews.md/rom/news/82254>
33. Un MILIARD de dolari a disparut fara urma din Republica Moldova chiar inainte de alegeri. "O parte din suma a ajuns in Rusia" <http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/moldova-mai-saraca-cu-un-miliard-de-dolari-care-au-disparuti-chiar-inainte-de-alegeri-o-parte-din-bani-au-ajuns-in-rusia.html>
34. Efectul „miliardului” <http://sic.md/efectul-miliardului/>
35. http://www.realitatea.md/oficial-noua-investiga-ie-a-companiei-kroll-a-demonstrat-implicarea-lui-ilan-or-miliardul-furat_55740.html
36. Radiografia Fraudelor Bancare: Spălătoria, Furtul Miliardelor Și Datoria De Stat
<http://www.transparency.md/index.php/2016/10/17/radiografia-fraudelor-bancare-spalatoria-furtul-miliardelor-si-datoria-de-stat/>
37. Jaful secolului – frauda „de succes” <http://www.jurnal.md/ro/economic/2017/3/5/jaful-secolului-frauda-de-succes-etape/>

38. Spălătoria, furtul miliardelor și datoria de stat <http://radiochisinau.md/spalatoria-furtul-miliardelor-si-datoria-de-stat---39304.html>
39. Frauda „de succes”. ETAPE <https://www.zdg.md/editia-print/social/frauda-de-succes-etape>
40. <http://www.hotnews.ro/stiri-international-20075174-fost-facut-public-raportul-kroll-despre-furtul-secolului-din-republica-moldova-doar-3-zile-din-noiembrie-cateva-srl-uri-primit-750-mil-dolari-trimise-apoi-conturi-ale-unor-firme-off-shore.htm>
41. Furtul miliardului - fila neagră din istoria celor 25 ani de independent <https://crimemoldova.com/news/history-of-Independence/furtul-miliardului-fila-neagr-din-istoria-celor-25-ani-de-independen/>
42. <http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/detectivii-sunt-pe-urmele-miliardului-de-dolari-disparut-din-moldova-in-raportul-secret-apare-si-un-fost-presedinte.html> Raport despre "Furtul Secolului" din Republica Moldova. Detectivii sunt pe urmele MILIARDULUI de dolari disparut
43. <http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/detectivii-sunt-pe-urmele-miliardului-de-dolari-disparut-din-moldova-in-raportul-secret-apare-si-un-fost-presedinte.html> Raport despre "Furtul Secolului" din Republica Moldova. Detectivii sunt pe urmele MILIARDULUI de dolari disparut
44. <http://m.hotnews.ro/stire/20075174>
45. Raportul Kroll: Cel puțin 13,5 miliarde de lei de la BEM, Banca Socială și Unibank au ajuns în off-shore-uri <http://unimedia.info/stiri/raportul-kroll-cel-putin-13-5-miliarde-de-lei-de-la-bem--banca-sociala-si-unibank-au-ajuns-in-off-shore-uri-93288.html>
46. Raportul Kroll II devaluie ca 75 de companii controlate de grupul Shor au participat la furtul miliardului din R. Moldova <http://www.hotnews.ro/stiri-international-21714609-raportul-kroll-devaluie-75-companii-controlate-grupul-shor-participat-furtul-miliardului-din-moldova.htm>
47. <http://www.hotnews.ro/stiri-international-20075174-fost-facut-public-raportul-kroll-despre-furtul-secolului-din-republica-moldova-doar-3-zile-din-noiembrie-cateva-srl-uri-primit-750-mil-dolari-trimise-apoi-conturi-ale-unor-firme-off-shore.htm>
48. <http://moldova24.info/2017/04/furtul-miliardului-kroll-va-incepe-recuperarea-banilor/>

49. Banca Națională a Moldovei face totalurile proiectului Twinning, finanțat de Uniunea Europeană <http://www.bnm.org/ro/content/banca-nationala-moldovei-face-totalurile-proiectului-twinning-finantat-de-uniunea-europeana>
50. <http://jurnal.md/ro/economic/2017/3/25/mold-street-frauda-bancara-si-embargoul-rusesc-cu-efecte-devastatoare-pentru-rm-in-lipsa-lor-economia-rm-ar-fi-duduit-in-statistici-sub-auspiciile-implementarii-acordului-de-asociere-cu-ue/>
51. Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna decembrie 2015, statistica.md
52. Veniturile și cheltuielile populației în anul 2015, statistica.md
53. Vestea bună! Energia electrică se ieftinește cu 10%, canal3.md
54. Efectul „miliardului” <http://sic.md/efectul-miliardului/>
55. [Proiectul Guvernului care „lovește” în cetățeni](http://zdg.ro/stiri/stiri-sociale/proiectul-guvernului-care-loveste-in-cetateni), [zdg /stiri/stiri-sociale/proiectul-guvernului-care-loveste-in-cetateni](http://zdg.ro/stiri/stiri-sociale/proiectul-guvernului-care-loveste-in-cetateni)
56. Republic of Moldova: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding, imf.org
57. Raportul de Stare a Țării <http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/raportul-de-stare-a-tarii/item/1330-raportul-de-stare-a-tarii-2016>
58. Caz INCREDIBIL în Republica Moldova: Autoritățile investighează dispariția unui MILIARD de dolari. "Se pare că o parte din bani a ajuns la bănci din Rusia" <http://www.mediafax.ro/externe/caz-incredibil-in-republica-moldova-autoritatile-investigheaza-disparitia-unui-miliard-de-dolari-se-pare-ca-o-parte-din-bani-a-ajuns-la-banci-din-rusia-14112240>
59. Dan Dungaciu, Petrișor Peiu http://adevarul.ro/international/europa/exclusiv-dan-dungaciu-petrisor-peiu-privind-inapoi-manie-mai-repeta-27-martie-19181-1_58d7c92f5ab6550cb8b1a70a/index.html
60. Salvarea Guvernului, moartea economiei <http://www.jurnal.md/ro/economic/2016/4/25/salvarea-guvernului-moartea-economiei/>
61. http://adevarul.ro/international/europa/de-imprumutul-dat-republicii-moldova-bun-romania-1_572da4915ab6550cb8a4541e/index.html
62. <http://evz.ro/efectul-miliardului-furat-republica-moldova-e-in-pragul-colapsului.html>